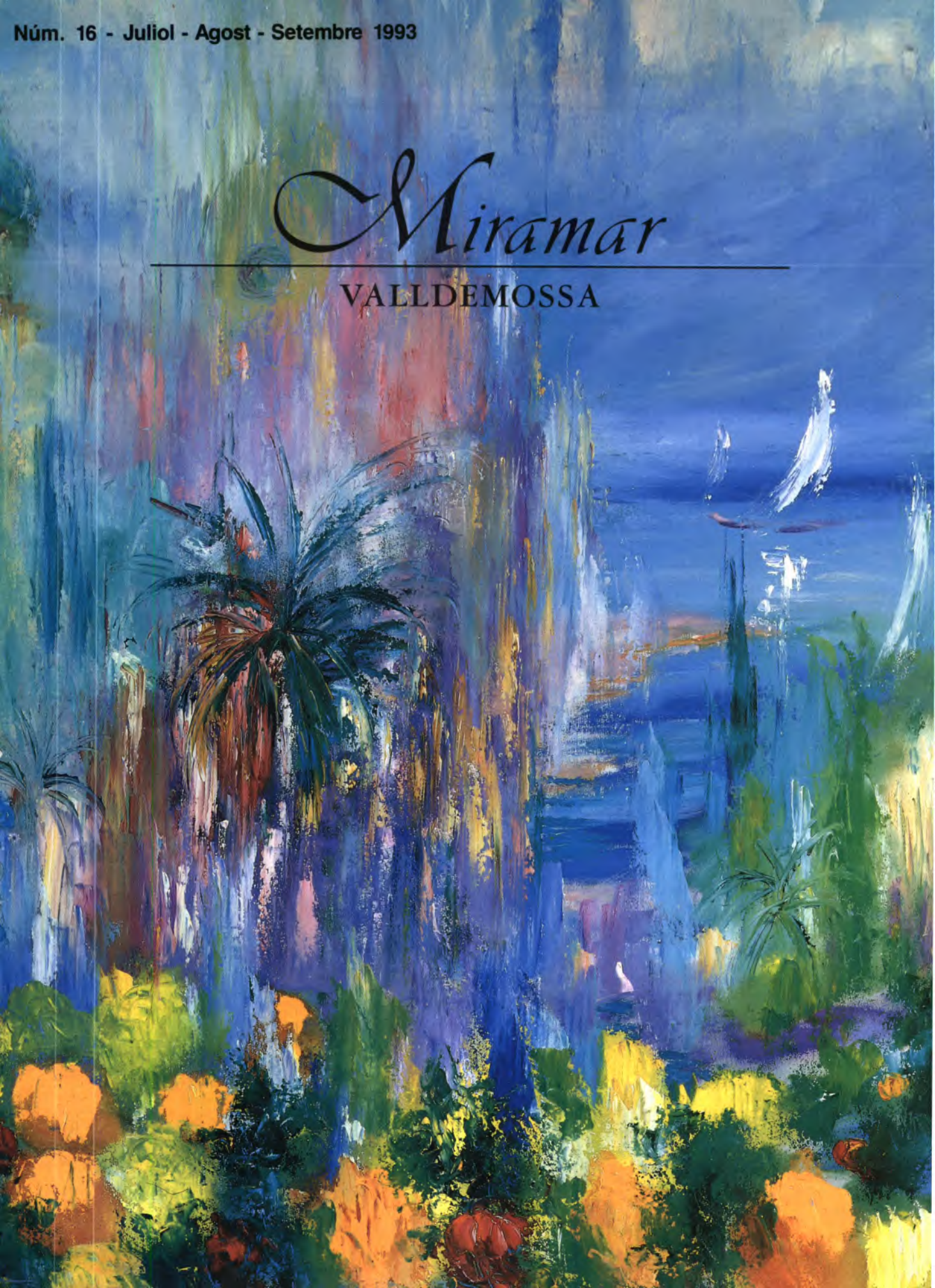

Núm. 16 - Juliol - Agost - Setembre 1993

Miramar

VALLDEMOSSA

BANCA MARCH

C/ Chopin, 3
Telèfon 61 23 77
VALLEDEMOSSA

LLIBRES I IMPRESSOS

Carrer de Can Troncoso, 3 - Tel. 71 26 60
07001 PALMA DE MALLORCA

Edicions Cort

CALLEJERO
DE
PALMA

UN INSTRUMENT NECESSARI

Carrer Can Troncoso, 3
Tel. 71 27 80 — Fax 72 00 36
07001 PALMA DE MALLORCA

COORDINACIÓ

Antònia Serrano i Darder

EQUIP DE REDACCIÓ

Antònia Maria Calafat i Rivas

Margalida Calafat i Torres

Nicolau S. Cañellas i Serrano

Rafael Estaràs i Estaràs

Miquel Joan i Salvà

Catalina Julià i Noguera

Jaume Moià i Villalonga

Joan Carles Palos i Nadal

Benigne Palos i Vadell

Miquel Ripoll i Rul-lan

Antònia Serrano i Darder

Matilde Serrano i Darder

Pere Bru Serrano i Darder

Sebastià Trias i Mercant

INFORMACIÓ ESPORTIVA

Bartomeu Torres i Morell

Lluís Oliver Barceló

INFORMACIÓ MUSICAL

Jaume Capllonch

María José Mas

Ramon Andreu

DIBUIX I FOTOGRAFIA

Concepció Bauçà de Mirabò

Toni Gelabert i Serrano

Joana Lladó i Vila

Josep Lladó i Vila

Miquel Massutí Pascual

Antoni Muntaner i Bujosa

Josep Antoni Serrano i Darder

Pre Bru Serrano i Torres

Joan Tortella i Araque

ASSESSORAMENT LINGÜÍSTIC

Antònia Maria Calafat i Rivas

Catalina Julià i Noguera

COL·LABORACIONS

Antoni Balaguer i Vaquer

Magdalena Balle Torres

Francesca Cañellas i Serrano

Bernat Cifre

Encarnació Coll

Tomeu Estaràs Estaràs

Bernadí Estaràs, «Gotzo»

Maria Dolors Estrades Calafat

Francesc Salleras i Juan

Joana Serra de Gayeta

MAQUETACIÓ

Documenta Balear

IMPRESSIÓ

Impremta Politècnica

DIPÒSIT LEGAL

PM 761-1989

EDITORIAL	4
INVESTIGACIÓ	
Orígens i escuts dels llinatges de Valldemossa: Gelabert i Mulet	5
VALLDEMOSSA DINS LA MEMÒRIA DEL TEMPS	
Els rectors de Valldemossa	6
INVESTIGACIÓ	
Els pescadors de Valldemossa (1). Tenyir xarxes	7
Valldemossa, publicació del Tele-Club (1)	10
El Parado de Valldemossa	11
El vi a Valldemossa (2a. part)	13
Visions humanes	17
Decàleg del catalanoparlant	19
LA VILA	20
MÚSICA	
Festival Chopin 1993. Cartoixa de Valldemossa	21
CORREU	
Correu Montevideo-Valldemossa	22
ENTREVISTA	
Lluís Oliver i l'ATV	24
LA VILA	
Cròniques de na Dolores	26
MARXA JOVE !!!	
Racó del jovent	31
IMATGES D'ANTANY	32
COL·LABORACIONS	
Valldemossa i don Guillem	33
La Mare de Déu de la Panada	33
S'Ermita de Valldemossa	35
Til i Inge	36
CULTURA	
Llibres i revistes	38
Notícies	40
La veu dels nostres poetes i glosadors	42
ESPORTS	
Futbol	46
Tennis. Entrevista: Marc Marco	47
ENTRETENIMENTS	
Passatemps	48
COL·LABORACIONS	
La darrera xícara	49
Històries increïbles	49
El marcià Kynobi	49

AGRAÏMENT: L'OCB a Valldemossa agraeix profundament a l'artista pintor Josep Coll i Bardolet l'obsequi que ens ha fet de les cobertes de la Revista Miramar, les quals reproduïxen un oli realitzat per ell mateix amb gran encert.

Hem complit quatre anys i aquesta és la revista *Miramar* número 16.

Per aquests dos motius és bo de fer un poc de balanç, i això és el que intentarem. A més, us explicarem un poc el funcionament de la revista.

El que vàrem començar un reduït grup com una aventura incerta és avui una realitat ferma i definida.

És molt gratificant veure que aquest grup ha crescut i abraça tot un ventall ampli d'inquietuds diverses que, mitjançant col·laboracions -articles, notícies, poesies, dibuixos, fotografies-, fan palesa la realitat de la nostra història i cultura actual i passada.

Hem intentat no caure en el joc de partidismes, oferint tota la informació que hem pogut obtenir bonament. No tenim intenció de despertar polèmiques que no condueixen a res. Les nostres pàgines resten obertes a tothom: Església, institucions (públiques i privades), associacions (música, teatre, esports, cultura, joventut, etc.). Les nostres pàgines estan obertes a noves iniciatives, sempre en funció dels nostres estatuts: defensa de la llengua, la cultura i la identitat del nostre poble.

Podem dir que *Miramar* és internacional. L'enviam a l'Uruguai, a Alemanya, a l'Alguer (Sardenya), a França i a Suïssa. Tenim subscriptors a Catalunya, al País Valencià, a Madrid. A més d'arribar a moltes cases de la vila, *Miramar* arriba a molts dels pobles de Mallorca mitjançant l'intercanvi amb altres revistes de la part forana. La podeu llegir a les biblioteques següents: Biblioteca Municipal de Valldemossa, Biblioteca Catalana de la Universitat de Frankfurt, Biblioteca de la Real, Biblioteca March, Biblioteca de Cura, Biblioteca de Lluc, Biblioteca de Mallorca i a totes les de la xarxa de biblioteques de l'Ajuntament de Palma.

Però la revista té necessitats econòmiques ineludibles. Aquí també hem tingut sort i els que començaren a ajudar-nos ens han estat fidels i han augmentat els col·laboradors i els subscriptors.

Ja passen de tres-centes les famílies o entitats que estan subscrites a *Miramar*, a més, la Papereria Cartoixa ens fa el favor de vendre-la sense cobrar-nos res.

Tots sabeu que les cobertes de *Miramar* les patrocinen els nostres amics Josep Coll i Bardolet, que ens n'ha regalat, des del número 0, el dibuix, la impressió i el paper -fins ara n'hem tingut tres models-, i Gabriel Català, de Viatges Urbis. Pel que fa als anunciants interiors, a més dels que iniciaren amb nosaltres el camí, se n'han afegit bastants.

Hem rebut ajudes del Govern Balear, mitjançant els convenis de Normalització Lingüística, amb l'Associació de Premsa Forana de Mallorca a la qual pertanyem, i també a través de la Conselleria d'Agricultura i Pesca, pel monogràfic dedicat a la caça. El Consell Insular de Mallorca ens ha ajudat inserint anuncis als nostres Plecs de Cultura Popular. L'Ajuntament de Valldemossa ha fet dues aportacions de 50.000 pessetes en tot el temps que fa que surtim al carrer -quatre anys. Comptam amb l'ajut de dos subscriptors, que volen restar en l'anonimat, que aporten 20.000 pessetes anuals.

Quant a la revista en si, hem passat de les vint-i-quatre pàgines del número 0 a les vuitanta-quatre del número 14. Pel que fa al tiratge, hem passat del cent setanta-cinc exemplars del número 0 als sis-cents del número 14.

Funcionam en equip, s'escolten totes les opinions i s'accepten suggeriments. Hem de dir que l'Editorial expressa el pensament de *Miramar*. Els articles no signats els fa l'equip de redacció i són també responsabilitat de la revista.

Tot l'equip habitual i els col·laboradors fan articles, dibuixos o fotografies. Antònia Serrano arreplega el material i coordina la revista. A Documenta Balear ens fan la maqueta. La Impremta Politècnica la imprimeix, molt bé per cert, i Jaume Mayol s'encarrega de muntar-la a la vila.

Tot d'una, començam a repartir-la i a enviar-la als subscriptors de fora del poble. I si tenim material, començam el proper número.

Veus autoritzades opinen bé de la revista. Els que la vivim sabem que pot millorar i, en estar feta, hi veim coses que canviariem. Però, amb els mitjans amb què comptam, creim sincerament que és gairebé miracle cada número que surt. Sempre hi ha qualche errada involuntària o qualche equivocació, però pensau que ni som professionals, ni les millors publicacions són impecables. Per favor, siau tolerants si la vostra col·laboració no surt tan perfecta com l'heu feta.

Feis-nos les preguntes i els suggeriments que cregueu oportuns, que nosaltres mirarem de contestar-vos i estudiar totes les vostres idees.

Aprofitam l'avinentsa per donar les gràcies a tots i cadascun dels que fan possible que aquesta, que és la vostra, revista surti cada tres mesos, sempre amb afany de superació i, us pregam que continueu amb la vostra col·laboració, perquè si no hi col·laboràssiu, no hi hauria *Miramar*.

Orígens i escuts del llinatge de Valldemossa

GELABERT I MULET

Gelabert

Nom d'origen germànic, derivat de «Gilabert» o «Gisilbert», que significa «sageta brillant».

Almenys dos cavallers de llinatge Gilabert participaren en la conquesta catalana de Mallorca:

Ramon, que obtingué una alqueria de sis jовades al terme de Montuiri, i Ferran, a qui foren concedides una casa i un camp a la Ciutat de Mallorca.

Al segle XVI era un dels llinatges abundants a Mallorca, però la presència actual a Valldemossa és baixa. Alguns personatges que han portat aquest nom són:

- Jaume Gelabert, que l'any 1343 jurà homenatge al rei Jaume III com a diputat per Robines, avui Binisalem.

- Llorenç Gelabert fou un dels capitans mallorquins que l'any 1646 lluitaren a les guerres de Catalunya.

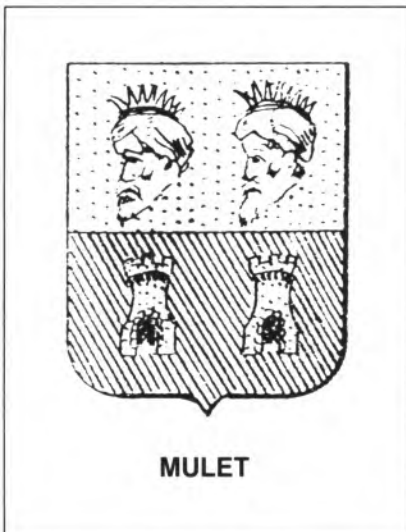
- Joseph Gelabert, (Mallorca 1622-?). Mestre d'obres. Escriví en català *Vertaderes traces de l'art de picapedrer*, acabat de redactar el 1653.

- Antoni Gelabert i Massot, (Ciutat de Mallorca 1877-Deià 1932). Pintor autodidacte, influït especialment per Santiago Rusiñol, formà part del corrent modernista. Pintà sobretot el paisatge de Deià. La seva sensibilitat malaltissa, agreujada potser pel rebuig per part de la societat mallorquina, el portà al suïcidi i fou enterrat al cementiri de Deià.

Cal destacar també la família dels impressors Gelabert. Pere Josep Gelabert (1798-1866), el qual fou també periodista i polític.

Gelabert. Escut: Una àliga blava coronada del mateix color, en camp de plata.

Mulet. Escut: Partit horizontalment, a la part superior, en camp dor, dos caps de moro coronats en color natural, i a la part inferior, dues torres d'or en camp verd.

Mulet

Aquest llinatge és un diminutiu de «mul», nom d'animal.

Fins ben entrat el segle XIV no es va conèixer aquest llinatge a Mallorca i són les viles d'Alaró i Muro les primeres en què el trobam.

L'any 1343, entre els que feren homenatge i juraren fidelitat a Pere IV d'Aragó figuren Pere Mulet, en nom de la vila d'Algaida i Berenguer Mulet, en nom de la de Muro.

Ja al segle XVI, tenim Dionís Mulet, militar mallorquí, que l'any 1588 formà part de l'expedició a les guerres contra Anglaterra.

Sebastià Mulet, militar, probablement nascut a Mallorca al segle XVII, el 1704 formà part de l'expedició anglo-catalana que conquerí Gibraltar. El 1705 era al Principat fent propaganda de la casa austriacista amb una gran audàcia. Tornà a Gibraltar i formà part de l'expedició que desembarcà al País Valencià. Morí en la defensa de Barcelona l'any 1714.

Antoni Mulet i Gomila (Ciutat de Mallorca 1887-1966). Folklorista. Es dedicà a l'estudi dels balls mallorquins i a la recolecció d'indumentària tradicional, de ceràmica i d'objectes catalans, que actualment es conserven al museu de Lluc. Escriví alguns llibres relacionats amb el folklore, i va fer altres activitats de col·laboració en aquest camp.

Fonts:

Gran Enciclopèdia Catalana.

G. Mestre Oliver, *Els nostres llinatges*

Miquel Ripoll Rul·lan

La vila i la gent (10)

ELS RECTORS DE VALLDEMOSSA

Un dels capítols menys coneguts de la història de Valldemossa, però, potser, més interessant, són les biografies dels rectors de l'església parroquial. El número anterior de *Miramar* ja encetà el tema amb un article de Josep Nicolau sobre els llegats del rector Caldés i una referència meua a la festa d'investir cavaller Llorenç Palou, parent del rector Santacília.

Valdria la pena que entre tots arribàssim a escriure la genealogia biogràfica dels nostres rectors, perquè hauríem reconstruït una part important de la història del nostre poble. Per començar, oferiré una primera llista de noms, amb alguna data com a punt de referència.

Rectors de la parròquia de Valldemossa han estat: Pere de Setcases (1404); Jaume Pons (1483); Arnau Santacília (1606); Martí Caldés (1570-1606), fundador d'importants obres pies; Antoni Aznar (+ 1724), potser el més il·lustre dels nostres rectors; Andreu Canyelles Riera (+ 1797), ferm antilul·lista; Pere Jeroni Ramis (1808-1813); Llorenç Barceló (1813-1821); Pere J. Thomàs (1904) i, ja en el nostre temps, Joan Mir i Pol i Antoni Cabot Estarelles.

Feta una primera llista, algunes curiositats, referides avui a una visita pastoral, quan era rector Pere Benàsser. El bisbe estableix una sèrie de normes referides a confraries i obrers de l'església:

«Cada any lo Rvd. rector juntament amb los obrers de la Iglesia major de confraries particulars i bacins facen electió en lo die que han acostumat cada un respective de altres per obrers nous y procuren segons deu de elegir persones de bondat i confiansa los quals bé i lealment administrin lo ofici per lo qual seran elegits, i procuren quant puguen sien persones que sapien llegir i escriure.

Los dits obrers axí de la Iglesia major com encara de confraries i bacins de la Iglesia donen cada un respective compte de la sua administració i se sapia lo diner que hauran rebut i en què lo han gastat.

Los predits obrers i baciners cada any donen compte i rehó quant haien acabat lo temps de la sua administració als nous que seran entrats (...). Amb assistència del Rvd. rector i obrers o baciners nous (...), faça firmar los que restaran deutors

si sabran escriure i no sabent-ne altra persona per ells i procuren aquí matex de cobrar lo que deuran alament los executen per la cort clesiàstica.

Tots los diumenges i festes de guardar tenguen cuydado en acaptar per la vila pa, diners i altres coses caritatives per poder subvenir los pobres vergonyants.

Lo Rvd. rector assistesca juntament amb los obrers en repartir les charitats trobaran entre los pobres de la vila coma quell que sab ahont hi ha major necessitat.

Ningun obrer o baciner gasta los diners de charitats en coses voluntàries i profanes com són joch, balls, banquets, etc. sinó sols en coses profitoses i necessàries sugfragis i obres pies i açò amb consentiment sempre del Rvd. rector.

Perquè la Iglesia, terrades i altres parts de la Iglesia no venga a gran ruhina (...), cada any lo die de Sant Miquel o altre die après subsequent munten los obrers juntament amb lo Rvd. rector a recórrer i regonèixer les terrades i taulades i segons sa necessitat les reparen perquè no vengan a major ruhina i en la Iglesia nos plogue.

Perquè los gastos se oferiran en recórrer i reparar la Iglesia se paguen als qui treballaran (...), los honorables obrers i Jurats que no tinint diners facen un tall per pagar lo gasto se oferirà açò i no volent pagar los particulars nos avisen perquè provegim de remey convenient».

Dibuix de Josep Antoni Serrano Darder

Sebastià Trias Mercant

CONSELLERIA DE CULTURA,
EDUCACIÓ I ESPORTS
GOVERN BALEAR

100 ANYS
DE
MIRO
ILLES BALEARS

Campanya de
Normalització Lingüística

ELS PESCADORS DE VALLDEMOSSA (1) TENYIR XARXES

Introducció

Les xarxes d'un temps estaven fetes de cotó, lli o cànem. Amb el contacte amb l'aigua, aquests materials podien arribar-se a podrir. A més, pel seu color, quasi blanc, eren molt visibles dins l'aigua. Per prevenir la putrefacció i per fer-les menys visibles, les xarxes s'havien de tenyir. La primera tenyida es feia abans d'estrenar la xarxa, llavors el procés s'havia de repetir més o manco cada mes, quant començaven a perdre color. L'altra feina de manteniment de les xarxes era adobar els forats o desperfectes produïts per l'ús. A Valldemossa aquesta feina la feien els homes, a Sóller, les dones.

Les cordes, el *burell* (el *burell* o *tela* era la xarxa pròpiament dita) i el suro per a les xarxes es comprava a Ciutat. Antigament les dones també feien *burell* al poble. El plom el feien els pescadors a partir de plom vell. Amb tots aquests elements *armaven* les xarxes.

El tenyit

El casetó on hi havia el *tenyidor* es deia *Sant Pere* i era propietat de la comunitat dels pescadors. A sa Marina, *Sant Pere* és al carreró que va des de la platja cap a la rampa de les barques, pujant a mà es-

querra. El *Sant Pere* de s'Estaca era més gros que el de sa Marina, però avui en dia està enrunat. Les restes estan vora els escars (figura 1). A sa Foradada les restes del casetó són a la vorera de la mar, vora l'escar. Era molt petit i cap dels pescadors amb els quals hem parlat no l'ha conegut en

actiu, segurament per això no el consideraven com a *Sant Pere*. Aquests tres eren els usats normalment pels pescadors valldemossins per tenyir les xarxes. Des d'Estellencs fins a sa Calobra hi havia els *tenyidors* següents: sa Pedra de s'Ase (a Banyalbufar, davall la torre de ses Animes); a sa Galera, (a Banyalbufar, entre s'Arenal (es Port Nou) i es Cavall Bernat); llavors venien els de sa Marina, s'Estaca i sa Foradada, que ja hem esmentat; després, el de Deià; més al nord venia el *Sant Pere* de Sóller i per acabar, el de Cala Tuent, usat pels pescadors sollerics.

Com a element colorant s'usava escorça de pi mòlta. Es podia comprar mòlta a Palma, a can Fornés a la plaça Major; qualche temporada, els pescadors de s'Estaca enviaven una barca a comprar-ne al port de Sóller; també la podien moldre els mateixos pescadors, amb una maça, sobre una pica de pedra viva, el *picador*: era una superfície convexa que feia de murter. El de s'Estaca era de forma quadrada, de devers un metre de vorera, la maça era un tronc d'alzina amb una anella de ferro al cap. Hi havia un picador a s'Estaca i un altre a sa Marina.

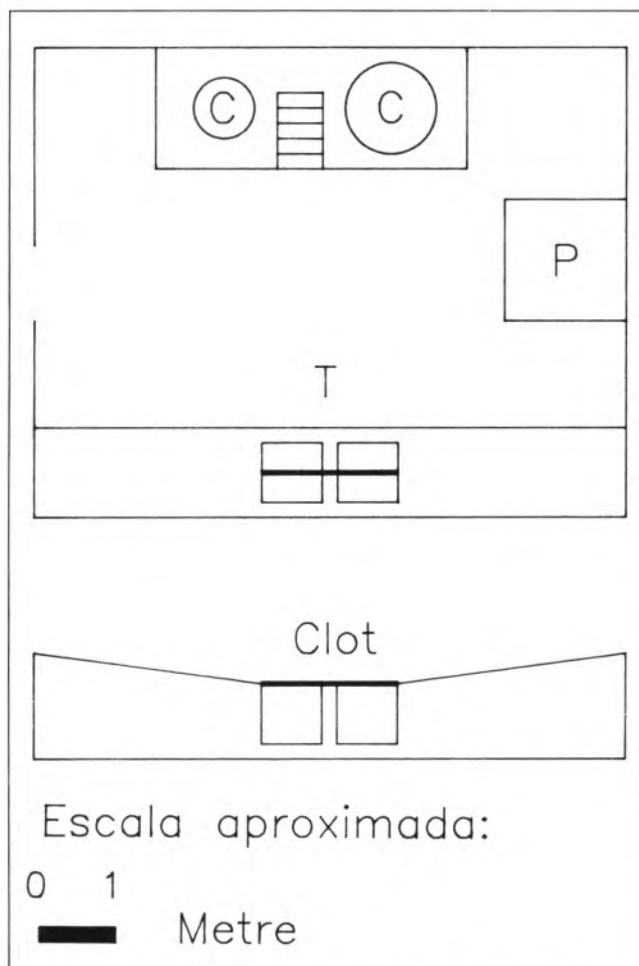

Figura 1. Croquis aproximat del *Sant Pere* de s'Estaca. A dalt, esquema de la distribució dels elements per tenyir: P. Picador, C. Calderes, T. Tenyidor. A baix, secció del tenyidor.

L'escorça de pi es feia bullir amb aigua de mar, la dolça era millor, però més mala d'aconseguir. Als tenyidors hi havia una o dues calderes d'aram, muntades damunt una fornal. A s'Estaca n'hi havia dues: una de grossa i una de petita. A sa Marina i a sa Foradada, sols una. Les calderes de s'Estaca han desaparegut, però la caldera de sa Marina encara es conserva a ca don Antoni Morey, metge (fotografia 1). Es tracta d'una gran caldera d'aram, de 0,70 m d'alçada i 1,00 m de diàmetre (volum total aproximat de 500 l). Està feta d'un parell de peces, unides entre si amb reblons.

Cap dels pescadors amb els quals hem parlat no ha vist la caldera de sa Foradada, però algun n'ha sentit parlar al vells. A sa Foradada sols es devien tenyir xarxes petites: la *solta bonitolera* i la *solta espetera*. L'*almadrava* de sa Foradada s'havia de tenyir a s'Estaca per la seva grandària.

Per tenyir s'aprofitava un dia que fes mal temps; el dia abans, les xarxes es treien i s'estenien per

aixugar-les. El dematí es feia foc a la fornal, davall de la caldera, la petita o la grossa, en funció del nombre de xarxes per tenyir. La caldera s'omplia amb aigua i s'hi afegia l'escorça. La mescla bullia una hora i mitja o més. Quant més bullia, més bo era el *suc*.

Amb un cassol (pot amb un mànec) abocaven el *suc* al *clot* del *tenyidor* (figura 1). El *tenyidor* tenia una pica quadrada al centre, el *clot*, de devers 1 m². Entravessada damunt el *clot*, hi havia una barra de fusta, damunt la qual es posaven les xarxes que s'havien de tenyir, que servia per evitar que topassin amb les voreres del *clot* i es poguessin fer malbé. A cada costat del *clot* hi havia una superfície allargada, de devers 3 metres, que feia rost cap al *clot*. A s'Estaca, el *clot* estava dividit per la meitat per uns mitjans, així podien tenyir al mateix temps dues colles de pescadors.

Quan el *suc* era tebi -si era massa calent podia cremar les xarxes- es ficaven quatre xarxes dins el *clot*, sobre la barra que el travessava. Llavors s'anaven remenant fins que

quedaven abeurades del *suc*. Un cop abeurades, es passaven a un costat. L'operació es repetia fins que hi havia 20 o 30 xarxes acaramullades en una vorera del *tenyidor*. Després es tiraven un parell de poalades de *suc* al caramull (recordem que feia rost cap a la pica central). Finalment es tapava el conjunt de xarxes amb una lona i es deixava *estovar* així tota la nit. Sembla que a sa Marina, les xarxes s'anaven ficant dins un cossi que hi havia damunt la caldera, amb un forat al fons per permetre que sortís del *suc*. Tota la feina durava unes tres hores.

L'endemà les xarxes s'estenien als estenedors perquè s'eixugassin. Quan anava refredant, el fil *prenia*, i agafava un color marró-vermell fort. Un cop tenyida, la xarxa quedava arraveixinada, la primera pescada no solia esser gaire bona, però tot d'una es feia més flexible.

Per fer la feina feien falta tres homes: un manejava la tinta i els altres, les xarxes. Cada pic que es tenyia, es pagava una petita quantitat, que es guardava en un fons comú per

En Pedro és bon cuiner,
això li ve per avior.
Aquesta és una lliçó
i l'heu d'aprendre bé,
no hi ha recepta millor:
BON REBOST I MOLT D'AMOR.

Avinguda Lluís Salvador
Tel. 61 21 70
VALLDEMOSSA

**Restaurant
Can Pedro**

Per als millors paladars!

Fotografia 1. La caldera del *Sant Pere* de sa Marina. Fotografia presa per cortesia de la senyora Maria Molina, vídua del metge Antoni Morey.

fer les reparacions necessàries a *Sant Pere*. A s'Estaca va fer de caixer el Sen Verindo, i a sa Marina, en Tomeu Parròquia. Als ports més importants, com Ciutadella o Alcúdia, hi havia un home, el *tenyidor*, que preparava

estava fixa i una vegada, quan tenyien, va trabucar i va escaldar el patró Gotzo, el patró Roig, el patró Francisc de ca na Bet i el patró Joan Camins. Per guarir-los de les cremades, es va fer servir un remei

el *suc* per als pescadors, que això sí, s'havien de tenyir les xarxes ells mateixos.

No totes les xarxes s'havien de tenyir, la *xarxa solta*, una casta de xarxa que es calava en el *blanc*, sobre fons d'arena, havia d'esser blanca i no es podia tenyir. Això les feia més delicades, per això estaven calades molt poc temps, entre l'alba i el dia, i s'havien d'eixugar i estendre cada pic que s'empraven.

Al *Sant Pere* de sa Marina hi va haver un accident: la caldera on es preparava el *suc* no

casolà: primer varen fer les ferides netes amb sutja bullida i colada amb un pedaç, llavors les untaren amb una pomada feta d'oli bullit de llevamans (*Calendula arvensis* o *officinalis*) colat i mesclat amb oli d'oliva i cera d'abella, tot cobert amb pedaços de fil. Després d'aquesta feta, varen fixar la caldera sobre la fornall.

Tot aquest procés de tenyit, que ara us acabam de descriure, es va acabar de fer quan s'introduïren les xarxes de nylon, ara fa devers trenta anys. El nylon, un material sintètic, no presenta els problemes de putrefacció que patien les fibres naturals.

Fonts

Antònia Darder Boscana, «Antuanet de Can Gotzo».

Nadal Torres Estrades, «Nadal».

Pere Torres Estrades, «Forta»

Pere Bru Serrano Torres
Nicolau S. Cañellas Serrano

- Autocars de gran confort
- Aire acondicionat
- Totes les capacitats

Gremi de Fusters, 11. Edifici Urbis
Tels. 29 07 35 - 75 41 36
Fax 20 41 58 - Tlx. 69100
07009 Palma de Mallorca

VALLDEMOSSA,

publicación del Tele-Club (1)

Després d'una llarga nit de feina amb el ciclostil, quedava llesta la primera revista del Tele-Club, *Valldemossa*. El matí, a la sortida de la missa de Pasqua, se'n repartiren els primers exemplars.

El primer número va sortir a l'abril de 1970. Era el resultat de la inquietud d'un grup de joves de diferents edats que es varen ajuntar per editar aquesta revista. A la primera editorial explicaven molt bé quina era la finalitat de la revista,

que volia esser un mitjà de comunicació local, on es contassin les novetats del poble, i també incorporà algunes seccions de diversa temàtica com història, humor, música, cinema, etc. En aqueixa primera revista oferien les seves pàgines a tot aquell que hi volgués col·laborar. Pareix que aquest oferiment va tenir èxit, perquè al llarg dels números veim augmentar els col·laboradors.

La intenció inicial era que la revista fos mensual, i així va esser

fins que, al número 27 i 28, que va sortir al Juny-juliol de 1972, un article no va agradar a qualcú i l'equip de redacció es va veure pressionat per deixar de publicar la revista, si aquesta no es regia per les normes de les publicacions dels tele-clubs. Finalment, al novembre del mateix any en sortia el número 29, la portada era ben explicativa, tan sols hi figurava: «Yo... sigo». A l'editorial d'aquesta revista expliquen molt diplomàticament el perquè d'aquest parèntesi de quatre mesos. Però d'aquest assumpte ja en parlarem en una altra ocasió.

La revista va comptar amb molts de col·laboradors, ben coneguts a la vila, amb els quals tenc intenció de parlar per aprofundir un poc més en la història de la revista *Valldemossa* i per conèixer-ne algunes anècdotes. Per això aquest només és el primer d'una sèrie d'articles que vull dedicar a la publicació del Tele-Club.

La darrera revista va sortir al febrer de 1973, amb el número 32. Per recordar qui feia aquesta revista us donaré a continuació la llista dels col·laboradors de la primera i, la dels que intervingueren, col·laboraren i administraren la darrera revista.

1966. Quatre anys abans de la primera revista del Tele-Club, Valldemossa. En Pep Lladó, part integrant de la publicació del Tele-Club i de la revista *Miramar*, ens ha deixat aquesta fotografia de la primera plantilla federada del C. F. Valldemossa i ens hi ha identificat els personatges: D'esquerra a dreta: Davant: Sebastià Capona, Toni Pintat, Tià de s'Electricitat, Pedro de Son Salvat, Nadal Vergera, Toni Placeta, Joan Pagès, Algaba. Darrera: Joan Vergera, Xisco Placeta, Tià Rovellat, Sebastià Serrano, Jaume Masset, Pep Lladó, Pep Cantona, Jaume Batlet, Toni de Son Gual, Xisco Barrera.

Valldemossa número 1:

Rvd. Sr. Manuel Miró
Feliu Lladó Calafat
Llorenç Lladó Calafat
Guillem Fiol Mas
Amador Morell Ripoll
Miquel Ripoll Rul·lan
Tomàs Lladó Calafat
Mateu Calafat Mercant
Joan Segura Martí
Josep Lladó Vila
Joan Lladó Calafat
Religiosos Franciscanes

Valldemossa número 32:

Llorenç Lladó Calafat
Feliu Lladó Calafat
Bernat Vila Mulet

Ramon Coll Pastor
Joan Lladó Calafat
Amador Morell Ripoll
Josep Lladó Vila
Pedro Castell Oliver
Sebastià Amer Fiol
Gabriel Calafat Castelló
Gaspar Torres Pons

Miquel Ripoll Rul-lan
Rafael Estaràs Estaràs
Pedro Morell Colom
Juan Bruno Rosselló

Magdalena Lladó Calafat
Joana Maria Vila Mulet
Paulina Maimó Bujosa
Antonia Bujosa Vila
Margarita Pons Calafat

El que podíem anomenar coordinador de la revista era Llorenç Lladó Calafat. Ell, que és des de ben jove una persona inquieta i activa, va ser el promotor d'aquesta aventura que es deia *Valldemossa*. Els altres col·laboradors ajudaven de maneres molt diverses: passant els articles a màquina, dibuixant portades, recollint notícies, escrivint articles, cobrant les subscripcions, distribuint la revista... Però tots ells eren feliços amb la seva revista, perquè tots la sentien com a seva.

Per acabar aquesta introducció, us contaré una anècdota de la primera revista:

Quan ja estava tot a punt se'n adonaren que no tenien portada per al primer número. Així, n'Amador va dir: «Tranquils, ara faré la portada». I allà mateix, assegut dins l'antic ajuntament, on feien la revista, va dibuixar el que veia per la finestra: el campanar de la parròquia, i així d'espontània i simpàtica, tenien enllestida la portada i acabat el número 1 de la revista del Tele-Club, *Valldemossa*.

Xesca Cañellas Serrano

EL PARADO DE VALLEDEMOSSA

Cinc Lamparillas. D'esquerra a dreta. Davant: Jaume Lluquet i Tomeu Estaràs Lladó. Darrera: Pedro Estaràs Lladó, Macià Estradas i Tomàs Lladó. Fotografia arxiu del Parado.

Tothom sap que Valldemossa ha estat sempre un poble amb molt d'ambient artístic degut al seu paisatge, la seva tranquil·litat, els seus costums de poble petit en ocupació però gran en caràcter i bondat de la seva gent. És per això que a Valldemossa han concorregut tants de pintors (molts d'ells hi han quedat definitivament), poetes, músics, etc., i així crec que, devers els anys 1917-18, un grup de joves de l'època amb inquietuds musicals, bohemis, amb l'ajut de mestre Tomeu Fideuer en l'aprenentatge d'instruments i solfeig, tingueren la valentia de formar un grup musical anomenat Es Lamparillas, integrat per:

Tomeu Estaràs Lladó, violí; Pedro Estaràs Lladó, guitarra; Macià Estradas, llaüt; Joan Antoni Palmer, guitarra; Joan Calafat, cant; Tomàs Lladó, mandolina i Joan Muntaner Bujosa.

Més tard, amb l'ajut de Sampol i Eugenio de la Fuente, també publicaren la revista *El Eco Lamparil*, que venia a ser el que ara és la revista *Miramar*.

Durant aquesta època les festes sempre acabaven amb cants i balls típics animats pels Lamparillas i jovenetes com na Caleueta, na Perla, na Siuní, na Rosa Beca, n'Angela Bussa, na Margalida Cutxa i altres.

Devers l'any 1923 o 1924, quatre membres dels Lamparillas i un grup de balladors, balladores i tocadors ja perfilaven el que seria Es Parado. Organitzats i dirigits per Tomeu Estaràs Lladó, des d'aquesta època fins a l'any 1944 passaren per l'agrupació els personatges següents: Tomeu Estaràs Lladó, violí; Pedro Estaràs Lladó, guitarra; Macià Estradas, llaüt; Joan Antoni Palmer, guitarra, cant i ferreguins; Tomeu Vila, guitarra i cant (especialista en la «Jota

Grup del Parado devers l'any 1934. De dreta a esquerra. Drets Joan A. Palmer, B. Vila (el sen Caló), Maria Mas, J. Torres, Rosa Vila, C. Fiol (Barrereta), M. Vila, N. Alcover, B. Estaràs i G. Mas. Asseguts: Macià Estradas, J. Mercant (Sabateret), Pedro Estaràs i M. Calafat. Fotografia d'A. Mulet.

marinera»); Macià Calafat, guitarra; Nadal Torres, guitarra; Joan Mercant, ball; Gaspar Mas, guitarra i ferreguins; Catalina Fiol, ball; Norberto Alcover, ball; Antònia Darder, ball; Maria Mas, ball; Maria Torres, ball; Rosa Vila, ball i Joana Aina Vila, ball.

Les actuacions del Parado eren sempre reconegudes com a molt brillants a tots els diferents pobles on es desplaçaven o en els concursos en què participaven, i contribuïa així al ressorgiment folklòric balear.

Així, el 27 de juliol de 1930 guanyaren el primer premi -«Per

enaltir el Copeo»- del concurs convocat per l'Ajuntament de Palma, amb motiu de les festes de la canonització de la Beata.

D'especial menció és l'actuació que feren a Madrid l'any 1934 amb motiu de les festes commemoratives del tercer aniversari de la República, a les quals assistiren acompanyats per Pep Humbert, membre honorari de l'agrupació i figura del ressorgiment folklòric.

L'agrupació és reforçada amb els balladors Bernat Vila i Maria Mulet. L'èxit de les actuacions és

cada dia era més important i dóna així renom i categoria al poble de Valldemossa. En aquests primers vint anys d'actuacions (1924-1944) el repertori -sempre mantenint els punts bàsics de cada ball-, la vestimenta de festa -equilibrada en colors i sense adornament exagerat- i la formació instrumental adequada han fet ja del Parado una agrupació seriosa, digna i amb ganes de continuar ensenyant els seus balls.

En aquest any, 1944, per iniciativa de Joan Bauzá de Mirabò, s'iniciaren les representacions al Palau del Rei Sanç d'una manera assídua (dues vegades per setmana) i s'incorporà, a poc a poc, al grup bastant més gent, com: Maria Vila, ball; Joana Mulet, ball; Margalida Colom, ball; Catalina Torres, ball; Joana Aina Torres, ball; Jordi Lladó, porter i Pedro Fiol, guitarra i cant; i... molts més.

En el proper número de la revista *Miramar* parlarem de tots ells, com també del repertori, els discos i altres derivacions de l'agrupació.

Tomeu Estaràs Estaràs*

* Director del Parado de Valldemossa.

NR. El dia 25 de juliol el poble de Valldemossa retrà homenatge al Parado.

Sa plaça Pública té botiga i carnisseria on podeu comprar-hi bé es queviures cada dia, congelats, fruita també, i a més, molta simpatia.

CA N'AMELIA

QUEVIURES I CARNISSERIA

Plaça Pública, 13
Tel. 61 24 33
VALLDEMOSSA

EL VI A VALLDEMOSSA (2a. part)

LES INSTAL·LACIONS PER PRODUIR VI

L'elaboració del vi a partir del raïm es fa en dues passes, cada una de les quals requereix instal·lacions específiques: la primera és l'extracció del suc del raïm: el most, la segona és la fermentació, la manipulació i l'envelliment del most per obtenir el vi.

L'extracció del most implica dues operacions bàsiques: trepitjar el raïm per treure-li el suc, i llavors premsar-lo, per acabar-lo de sucar. El raïm es trepitjava dins cups de pedra o de fusta (qualque pic usats a la muntanya). Els cups de pedra podien arribar a ésser de grans dimensions: uns 10 m de llargària, per 5 m d'amplària i 4 m de fondària. Per una banda, estaven oberts a l'exterior i coberts per un porxo, per l'altra, donaven al celler, on anava a parar el most extret. El cup es cobria amb taulons damunt els quals s'escampava el raïm, que trepitjaven els homes, que estaven assegurats al sostre del porxo amb una corda. Es poden veure cups d'aquest tipus a Talapí a Sa Pobra, a Son Mascaró a Santa Eugènia i a Males Herbes a Algaida, però no en coneixem cap a Valldemossa.

A sa Marina, a la vinya d'en Gotzo, hem localitzat un petit cup de pedra (figura 1). A Son Puig sabem que s'usaven cups de fusta.

El premsat es feia amb premsa o amb biga. Al pla no trobam esmentades les bigues, per la qual cosa suposam que devien ésser més comunes les premses. Les premses de raïm clàssiques tenien dues espigues,

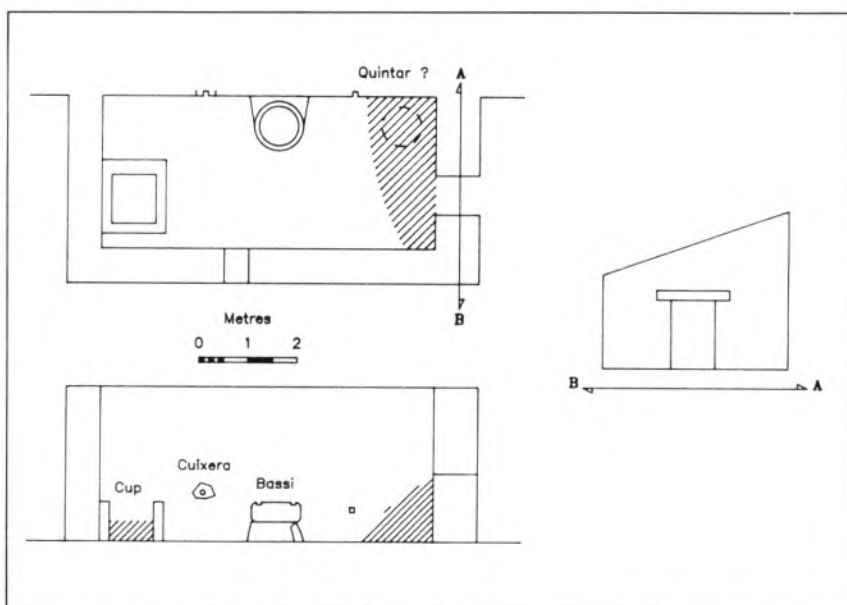

Figura 1. Plànol de la instal·lació de sa Marina, a la vinya de Can Gotzo.

que, en enrodillar-les, feien davallar una peça de fusta (còfol), que premsava el caramull d'esportins (fig.1), a Valldemossa no en coneixem cap, n'hem vist una a Son Pacs, però sembla que l'han duita de fora per decorar i allà mai no es va fer servir.

Sistemes de premsar el raïm (plànol 2):

- Premsa de dues espigues
- Premsa d'una espiga: sa Marina, Son Puig, s'Estaca ?
- Premsa de racó: Son Puig
- Biga de raïm: sa Marina, Can Costa, Can Parròquia, s'Estaca
- Biga de tafona (bassi): Son Moragues, Son Ferrandell

A Valldemossa, a sa Marina, en Joan Boscana, «Gotzo», ens ha contat

que s'emprava un tipus de premsa més senzill (plànol 2). Consistia en una post rodona, d'uns 80 cm de diàmetre, amb tres cames, al centre de la qual hi havia una espiga. Per premsar-lo, el raïm trepitjat es posava dins esportins, que tenien un forat al centre. Els esportins es passaven per l'espiga i damunt hi posaven una altra post rodona. Llavors premsaven fent davallar la post amb un grampó que voltava a l'espiga. A Son Puig hi havia una premsa d'aquest tipus amb espiga de ferro. Quan l'Arxiduc ens diu que «algunes casetes (de la zona de s'Estaca) tenien dedins premses primitives (per fer vi)», per ventura parlava de premses d'aquestes.

A Son Puig ens han descrit un

Fotografia 3. Vermadors a s'Estaca. Davall el marge, es pot veure un quintar de premsa. *Miramar.*

altra tipus de premsa, que podem anomenar «premsa de racó» (plànol 2): es tracta d'una premsa construïda dins un buit de la paret. Té dos braços, un a cada banda, i a la part superior, un travesser. A la part central del travesser hi engrana l'espiga, que aguanta la post que serveix per premsar, i els dos braços laterals li serveixen de guia. Per fer baixar la premsa, amb una barra es fa girar un grampó, que és al travesser. De premses semblants a aquesta, però per premsar oliva, se'n poden veure a s'Ermida i a Son Salvat.

Per premsar el raïm també podien emprar-se les bigues de les tafones, per això bastava afegir-hi un bassi (plànol 2), cilindre de pedra de devers 70 cm d'alçada i 90 de diàmetre. A la part superior, la pedra presenta una canaleta circular que recorre el perímetre i que acaba en un bec. Aquesta canal recollia el suc i el conduïa fins a un cubell situat al peu. Aquest bassi es col·locava al mateix lloc on se situaven els esportins amb pasta d'oliva per fer oli. A Vallde-mossa hem vist bassis d'aquests a Son

Moragues i a Son Ferrandell.

També sabem que hi ha bigues fetes a posta per fer vi (plànol 2). Premsar raïm requereix menys esforç que premsar oli, per la qual cosa aquestes bigues són de construcció més senzilla i de dimensions més reduïdes.

A la vinya d'en Gotzo, a sa Marina, hem localitzat les restes d'una instal·lació per elaborar el most (figura 1). Es tracta d'un casetó de 21 m², amb la teulada esfondrada, que està darrera les cases del llogaret, devora el camí que pujava cap a Son Oleza, a la vinya d'en Gotzo (plànol 2).

Tot i la caiguda de la teulada i la desaparició de totes les peces de fusta, el conjunt es conserva més o manco bé i és perfectament reconeixible en totes les parts.

El cup fa 95 cm de llarg, 90 cm d'ample i 80 cm d'alt, les voreres estan formades per lloses de pedra. Aquí devien trepitjar el raïm i llavors introduïen la pasta dins esportins.

Els esportins s'acaramullaven damunt un bassi, igual que els usats en les bigues d'oli. El bassi de sa Marina

fa 90 cm de diàmetre i 70 cm d'alçada.

La biga devia fer devers 4 metres i mig de llargàri. A la instal·lació de sa Marina totes les parts de fusta han desaparegut, però en un treball de Barceló apareix el dibuix d'una biga d'aquest tipus de Banyalbufar (plànol 2): es tracta d'una biga de torn, que devia ésser igual a la de sa Marina.

Per permetre que la biga pugui i baixi, en un cap hi ha un petit eix perpendicular (piu), que balla dins dos forats. A sa Marina un d'aquests forats és a la paret, fet dins una pedra viva i té 13 cm de diàmetre. L'altre devia estar en una pedra vertical (cuixera), que ara deu estar davall les runes de la teulada.

A l'altre extrem de la biga hi havia el quintar, un gran pedra cilíndrica, de dimensions semblants al bassi (fotografia 3). A la instal·lació de Banyalbufar, la biga pujava i davallava amb un mecanisme una mica complicat: endret del quintar, a la part inferior de la biga, hi havia un torn al qual s'enrodillava una corda que anava lligada al quintar. Per premsar els esportins, es feia davallar la biga enrodillant la corda amb el torn. Per pujar la biga, en haver acabat la premsada, s'emprava una corriola doble, penjada del sostre. A la vinya de Can Gotzo no queda cap resta d'aquest mecanisme, però no necessàriament havia d'ésser així, perquè sabem que a Can Parròquia (plànol 1), també a sa Marina, hi havia una d'aquestes bigues i en Tomeu Calafat, «Déu», que ens ho ha contat, es recorda que hi havia una espiga, és a dir, que devia pujar i bajar com les bigues de tafona comunes.

Malauradament a la vinya de Can Gotzo el quintar ha quedat cobert per l'esbaldragament parcial d'una paret. Un quintar d'aquest tipus es pot veure a la fotografia 3, on es veuen vermadors a s'Estaca.

Sabem d'altres instal·lacions semblants a les de la vinya de Can

Gotzo: a s'Estaca (on el vi es feia en un casetó que hi havia arribant a les cases, a mà esquerra); a la vinya de sa Torre, a Can Costa (en una caseta que hi havia davall les cases, a la banda del Clot) i a Can Parròquia, a sa Marina.

Un cop acabat el procés d'extracció del most, començava el de la fermentació, la manipulació i l'envelliment. A les grans explotacions aquests processos tenien lloc als cellers. A Valldemossa coneixem el

celler de s'Estaca (plànol 2). Es davalla al celler per una escala que està ben enmig de l'entrada de la casa. El celler és al soterrani, perpendicular a l'escala. Es de forma rectangular bastant allargada i als costats llargs hi ha dues teringues de grans bótes de vi.

Un testimoni de l'existència de cellers a la vila és el topònim es clot des Celler, al creuer del carrer Uetam amb el carrer de la Rosa (plànol 2).

A Cartoixa no sabem quines

instal·lacions hi havia per fer vi, però gràcies a dos plànols, sabem on se situaven. El més antic es el que es titula «Planta de la Cartuxa de Iesus Nazareno de Mallorca en Vall de Musa. Año 1737», que es conserva a Cartoixa. S'hi situa: «9. Hospederia, comuna y debajo las bodegas»; aquest celler ocupa més o manco el mateix indret que el *lagar*, marcat en un plànol de Cartoixa de 1822, que apareix al llibre *Historia documental de la Real Cartuja de Valldemosa*.

Tant la *bodega* com el *lagar* es trobaven al carrer de la Miranda, entrant des de Can Biel, un parell de cases a mà dreta.

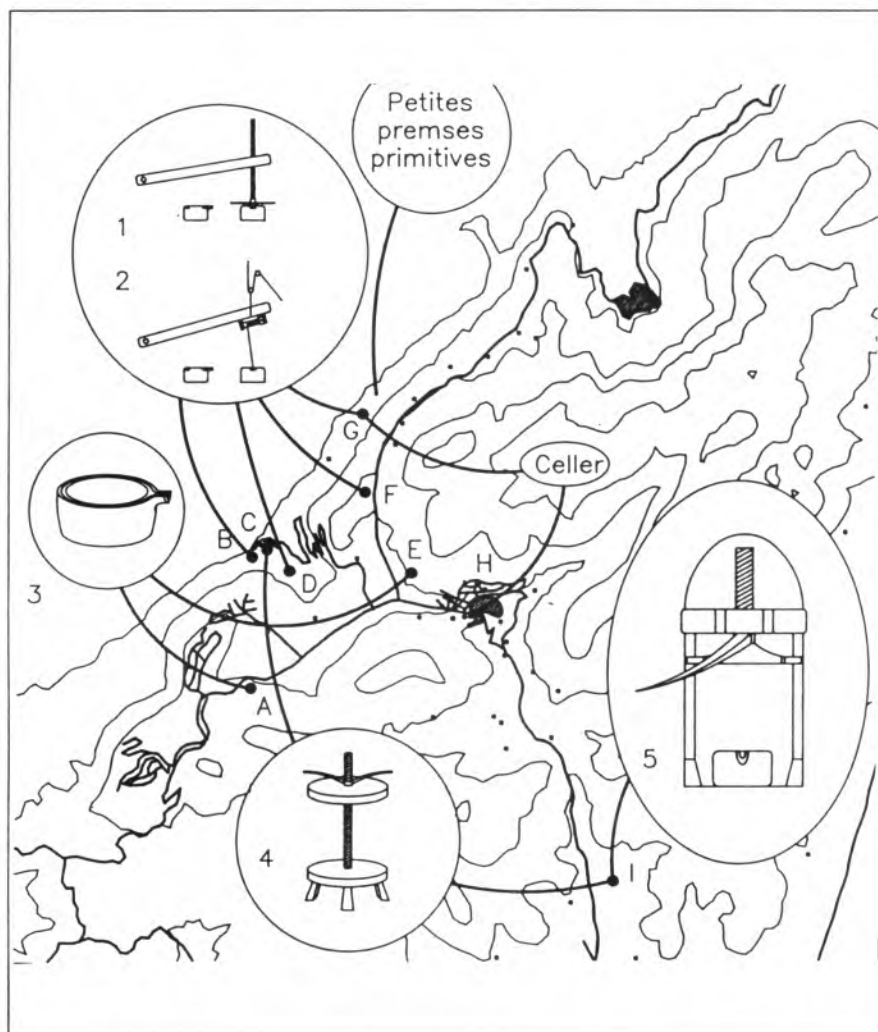
ELS DARRERS VINATERS

Hem parlat amb dues persones que encara han fet vi a Valldemossa: Tomeu Calafat, «Déu» i Bernat Fiol, i ens han contat el procés d'elaboració.

Tomeu Déu té 72 anys i molt bona memòria. Ens ha contat com feien el vi a ca seva, a sa Marina, fins devers els anys cinquanta:

Primer posaven el raïm, amb rapa i tot, dins un sac i el trepijaven damunt un bassí, que encara avui és davant Can Déu, a sa Marina. El suc es feia bullir dins una caldera, fins que minvava dos o tres dits. Amb un colador de llauna (llosa) anaven levant el fang i l'escuma que suraven. Trabucaven el most en un ribell perquè refredàs, i un cop havia refredat el passaven dins barrals de vidre de 16 litres.

Al cap d'un mes, feien un seguit d'operacions: primer llevaven les restes i el tel que suraven damunt el vi i llavors l'abocaven dins un altre barral, fins que començaven a venir els residus del cul del barral. Quan feien aquest procés es deia que «margincaven». En cada margincavada es perdia una part del vi, però cada pic que ho

Plànol 2. Les instal·lacions per produir vi a Valldemossa. Testimoni o restes d'instal·lacions. Llegendra: A. Son Ferrandell, B. Vinya de Can Gotzo, C. Can Gotzo, D. Can Parròquia, E. Son Moragues, F. Can Costa, G. S'Estaca, H. Clot des Celler, I. Son Puig. 1. Biga de torn, 2. Biga d'espiga, 3. Bassí, 4. Premsa d'una espiga, 5. Premsa de racó.

feien, tornava més bo. A partir de la primera vegada, ja en bevien i normalment l'operació es repetia dos o tres pics.

El vi era sec i de color rosadet. Normalment en feien uns 100 litres, però un any que n'hi va haver molt arribaren devers els 250.

Tornem ara una mica enrera: un cop trepitjat el sac ple de raïm, posaven les restes dins esportins, els acaramullaven al bassi i els premsaven amb una post, travada per un cap, que a l'altra banda estava carregada de pedres. El producte d'aquest premsat servia per produir vinagre.

Fins devers 1955-56 Bernat Fiol feia vi a Son Puig amb en Pep Talí vell. Allà el raïm es trepitjava dins un cup de fusta i el most es deixava reposar dins barrals durant 15 o 20 dies, durant els quals bullia i produïa molta d'escuma. Llavors es trascolava: amb una gometa treien el vi del barral i hi deixaven les restes que suraven i que eren al cul del barral. Aquesta operació es repetia al cap de 15-30 dies i llavors el vi, negre, ja es podia beure o guardar. En Bernat recorda haver begut vins de quinze anys.

La rapa i les restes del raïm es premsaven amb una premsa de braços o d'una espiga. Del most que treien amb la premsa en feien vi jove. Aquest vi el bevien tot d'una que havia bullit, ja no el trascolaven. A

part de vi jove, feien vi dolç. Per això afegien al most sucre, plàtans, garroves o taronges dolces i ho deixaven bullir i reposar. Tampoc no el trascolaven.

A la rapa i a les restes de raïm que quedaven de la premsada hi afegien aigua i totes les sobres que es produïen quan trascolaven i en feien vinagre.

FONTS ORALS

Bartomeu Calafat, «Déu»
Pere Castell, «Pere de sa Sínia»
Joan Boscana, «Gotzo»
Antònia Darder, «de Can Gotzo»
Bernat Fiol

BIBLIOGRAFIA

ALCÀNTARA, P. 1891. *Guía manual de las islas Baleares*. Palma. Librería de J. Tous. Editor.
ALCOVER, A.; MOLL, F. Ed. 1988. *Diccionari Català-Valencià-Balear*. Editorial Moll.
BARCELÓ, B. 1960. «Banyalbufar. La vida en un municipio de la montaña de Mallorca». *Boletín de la Cámara de Comercio, Industria y Navegación*. Núm. 620.
BARCELÓ, B. 1961. «Los vinos de Banyalbufar». *Boletín de la Cámara de Comercio, Industria y Navegación*.
DESPUIG, A. 1785. *Mapa de Mallorca*. Gravador Muntaner.
FERRER, M. 1974. *Población y propiedad en la cordillera septentrional de*

Mallorca. Diputación Provincial de Baleares.

HABSBURG, L. S. Ed. 1965. *Catalina Homar*. Imprenta Mossèn Alcover.

HABSBURG, L. S. Ed. 1987. *Las Baleares por la palabra y el grabado*. Mallorca. Caja de Baleares.

HABSBURG, L. S. Ed. 1990. «Lo que sé de Miramar». *Obres Completes*.

HABSBURG, L. S.; VUILLIER, G. Ed. 1987. *Miramar*. José de Olañeta, editor.

MUNTANER, J.; ARGENTE, J. 1980. *Introducción a la historia de Valldemossa*. Edita José F. Argente Sánchez. Palma.

RAMIS DE AIREFLOR, J.; BOUTROUX, A. M.; ALONSO, A. 1973. *Historia documental de la Real Cartuja de Valldemossa*. Antigua Imprenta Soler.
ROSSELLÓ, C. 1910. *Guía histórico-descriptiva de Valldemossa y Miramar*. Tipografía de J. Tous. Palma.

TRIAS, S. 1982. *Valldemossa. L'amor i la cuina*. Biblioteca «Les illes d'or», núm. 133. Editorial Moll.

Nicolau S. Cañellas i Serrano
Antònia M. Calafat i Rivas

BAR S'OLIVERA

AVINGUDA ARXIDUC LLUÍS SALVADOR
TELÈFON 61 25 77
VALLDEMOSSA

VISIONS HUMANES

Amb aquestes paraules com a títol, començam una sèrie d'articles on es pugui veure reflectida la meua visió sobre tot un conjunt de persones o personatges («home-nots», diria en Josep Pla. I donotes, afegiria jo) que, per un motiu o un altre, he conegut amb més o menys profunditat. Serà, per tant, un conjunt d'experiències personals, però que crec que podran interessar i atreure l'atenció del lector.

Molts d'ells seran ben segur ja coneguts per vosaltres a través de les seves obres literàries (per exemple, Jaume Vidal Alcover, Maria Aurèlia Capmany, don Guillem Colom, Llorenç Moyà, Francesc de B. Moll, Llorenç Villalonga...). No parlaré, però, de la seva literatura. Sinó, bàsicament, de les meves relacions humanes amb cada un d'ells, algunes més profundes, d'altres més superficials i anecdòtiques.

Però no tot seran escriptors. També us podré contar una conferència, enmig del carrer, d'en Colau Llaneras; o una visita inesperada a casa nostra d'en Ramon Tamames quan en Franco agonitzava; o de la persona de n'Antoni Mir, quan era alumne meu a Magisteri; o de n'Aina Moll, quan era professora meua a l'Institut.

Seràn anècdotes en alguns casos. Sentiments en altres. Visions subjectives i objectives.

La finalitat d'aquests articles serà donar-vos a conèixer el caire més humà o anecdòtic de persones que normalment consideram «importants» pel motiu que sigui.

També aniran sortint persones potser més desconegudes, però que crec que val la pena explicar-ne fets

i actuacions per, entre tots, arribar a ésser més humans, més lliures, més nostres.

La selecció serà totalment amb criteris personals i l'ordre en què anirà apareixent, també. De cada una d'elles procuraré extreure allò que pugui interessar la majoria de lectors. De

totes maneres, però, no podré evitar en molts de casos, que hi sigui present el meu sentiment o la meua opinió.

Crec que sempre és bo transmetre experiències.

Voldria ben de veres que aquestes meves us interessin i us donin moments de lectura agradables.

Llorenç Villalonga, amb n'Andreu i jo a la seva casa de Binissalem.

LLORENÇ VILLALONGA

Llorenç Villalonga era psiquiatre, però ha passat a la història i a la memòria de tots com a escriptor. Seria molt llarg anomenar les seves obres. Vagin com a exemple *Mort de Dama*, *Bearn*, *Desbarats*, *Andrea Victrix*...

Cada estiu eren a Binissalem fins passat Santa Teresa. Aquest dia (la seva dona nomia Teresa) feien un refresc i la casa s'omplia de gent, coneguts i amics. D'aquesta manera

solien donar per acabades les vacances.

A ca seva de Ciutat, a les tres era l'hora. Crec que tothom que ha anat a can Llorenç Villalonga hi ha anat a les tres i a prendre cafè. El timbre sonava bantant fort. Una criada eterna, educada i amatent, obria la porta. Us he de confessar que n'Andreu i jo aguantàvem el somiure, quasi les rialles, mentre sentíem que ella - Antònia nomia -, després de dir-nos:

«Ara miraré si hi són», obria una porta i simplement informava: «Senyors, hi ha *don Andreu* i *donya Joana*». Tornava on érem nosaltres i deia: «Poden passar».

El sòtil, alt, enorme. Les parets, plenes de quadres obscurs. Les sales, immenses. El carrer, estret i -si hem de seguir la visió tòpica d'en Villalonga, però moltes vegades també real- amb l'única presència d'un moix i un canonge.

Na Teresa i en Llorenç seien a la camilla i el seu moix negre anava i venia. Na Teresa sempre feia randa, parlava molt, contava anècdotes i *jugava* d'una manera molt intel·ligent el seu paper de dona de l'escriptor famós i savi.

A en Llorenç Villalonga el vaig conèixer ja una mica vell. A vegades, quan parlàvem, quedava amb la paraula a la boca i amb un aire distret i distant, com aquell que *perd el conill*.

L'hivern del 76 vaig aconseguir treure'l de ca seva un matí i que vingués a l'Escola Normal per parlar als meus alumnes de Català. Hi havia molta expectació, perquè tenia fama

guanyada i comprovada que mai no anava enlloc. Vaig arribar a ca seva abans d'hora, no fos que hagués tornat enrera. Na Teresa era qui estava més espantada i em deia fluixet fluixet: «No ho entenc. Partiu tot d'una, perquè si no, ja veuràs, encara et dirà que no». Vàrem prendre tots tres una copeta de vi de Binissalem i ell i jo ens ficàrem dins el seu cotxe. Tenia un cotxe negre, gros, lluent, alt i que només treia quan anaven i venien de Binissalem. El dia que va venir a la Normal, el seu xofer duia una espècie d'uniforme gris. Asseguda darrera, devora en Llorenç, comprenia perquè treien el cotxe tan poques vegades. Per aquells carrerons de devora la Seu, quan giràvem, pegàvem a totes les voreres. I no us imagineu per lesAVINGudes! Allà no pegàvem a les voreres, però, malgrat que aquell homenet devia anar a devers 20 per hora, mai no havia sentit tantes pitades de per tot.

Eren molt agradables les hores passades amb en Llorenç i na Teresa. I encara que els primers contactes foren seriosos i literaris, a poc a poc

varen esdevenir amistosos.

El darrer record que tenc és en Llorenç dins el llit, en una habitació petitona que donava a la sala de la camilla. Hi havíem anat amb la nostra filla gran -devia tenir 2 o 3 anys- perquè na Teresa la volia conèixer. La va fer entrar a veure en Llorenç i, per això, entràrem a la seva habitació. En Llorenç Villalonga ja no «rebia» visites. Crec que ja vivia plenament dins el seu propi món, dins el que ell havia creat -només mirant al seu voltant- a les seves novel·les. Estava malalt, ja, i poc temps després es va morir.

Na Teresa es va comprar un televisor en colors i comandament a distància per suplir la seva absència. Però n'Antònia encara continuava dient: «Miraré si hi és» i continuàvem sentint: «Senyora, hi ha *don Andreu* i *donya Joana*». I després del «Poden passar», la conversa sempre va esser agradable, distendida, amistosa i atractiva.

Joana Serra de Gayeta

ESPORTS MODA

futbol, tennis,
bàsquet, etc.

C. de Niceto Alcalá Zamora, 22
Tel. 28 19 29

**RECANVIS
I
MOTORS MARINS**

**VOLVO
PENTA**

C. del Gremi de Fusters, 11
Tel. i telefax: 20 41 02

PALMA DE MALLORCA

**REPARACIONS
NAUTIQUES**

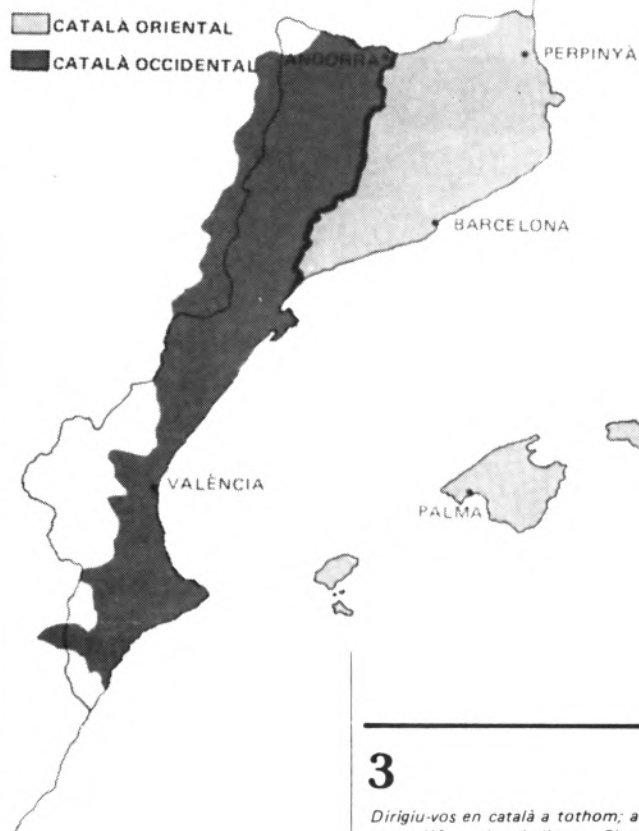
Serveis oficials:

VOLVO-PENTA
IVECO-AIFO
SOLE-DIESEL
MAN-DIESEL

Club de Mar
Tel. 40 36 11
Reial Club Nàutic de Palma
Tel. 70 10 50

DECÀLEG DEL CATALANOPARLANT

PEL PROFESSOR DR. TILBERT D. STEGMANN, DE L'INSTITUT FÜR ROMANISCHE SPRACHEN UND LITERATUREN DER J.W. GOETHE-UNIVERSITÄT, FRANKFURT AM MAIN, ALEMANYA FEDERAL.

1

Parlau la vostra llengua sempre que pugueu, especialment amb la família i els amics i coneguts. Feis-vos el propòsit de parlar en català als qui sabeu que vos entenen, encara que fins ara els hàgiu parlat en castellà.

2

Sigueu respectuosos amb tothom que parla una altra llengua però exigiu que els altres siguin respectuosos amb la vostra.

3

Dirigiu-vos en català a tothom; al carrer, per telèfon, al treball, etc. Si vos entenen, continuau parlant-los en català, encara que responguin en un altre idioma.

4

Als coneguts vostres que encara no comprenen bé el català, animau-los a provar de comprendre'l, parlau-hi a poc a poc i explicau-los de tant en tant algunes paraules.

5

Si veis algú que s'esforça a parlar en català, ajudau-lo. I demostra-li que valora el seu comportament.

6

Deixau de corregir qui no vulgui ser corregit, però donau l'exemple de demanar a persones o a entitats autoritzades quines expressions incorrectes cal substituir. Ajudem-nos els uns als altres a mantenir un català bo i viu.

7

Respectau les diferències regionals del català. Parlau amb catalans, valencians, rossellonesos, etc. i coneixeu els accents i mots diferents que tenim tots. Aquesta és la riquesa del català, com de totes les llengües cultes.

8

Feis-vos subscriptor de diaris i revistes en català. I que siguin en la nostra llengua les lectures que faceu, els espectacles a què assistiu, els programes de ràdio que escoltau i la televisió que mirau, etc. Facem allò que havia estat prohibit durant tants d'anys.

9

Preneu la decisió d'escriure totes les cartes i notes en català. A partir d'avui posau sempre el vostre nom en català. Ompliu-hi els talons. Feis canviar els vostres papers impresos, els rétois, etc. Seria ben trist que per estalviar despeses deixàssim de donar testimoni de coherència lingüística.

10

Exigiu de tothom, fins i tot de les institucions més rutinàries, que vos escriguin en català. Feis-ho amablement. No vulgueu perdre el temps i nirvis lluitant contra els enemics declarats de la llengua del país. Deixau-los de banda.

Tota persona que defensa la seva pròpia llengua sense agredir ningú, té el dret al seu costat.

ÉS UN TEXT DIVULGAT PER LA COMISSIÓ TERRITORIAL DE LES ILLES BALEARS DEL II CONGRÉS INTERNACIONAL DE LA LLENGUA CATALANA I OBRA CULTURAL BALEAR. Apartat 619. Palma.

AJUNTAMENT

BODES

En el decurs dels mesos de març, abril i maig s'han efectuat 26 matrimonis al jutjat de pau de Valldemossa.

DEFUNCIONS

Dins el mateix període de temps no s'ha registrat cap defunció.

NAIXEMENTS

Miquel Espert Font, fill de Vicent-Antoni Espert Bosch i Miquela Font Bennàssar.

ESGLÉSIA

BODES RELIGIOSES

Cinc casaments religiosos s'han celebrat a Valldemossa, entre ells els de: Marcos-Juan Pomar Rodríguez i María Angeles Sansó Gayà, 06-03-1993. Jesús Lozano Arroyo i Fany Estaràs Ferragut, 29-03-1993.

BAPTISMES

Atemptat ecològic

Per desgràcia hi algú tan incivilitzat que ha intentat matar el monumental cedre de l'Atles que hi ha sembrat a la plaça de Cartoixa, practicant un tall al voltant de la soca. Tanta de sort que se n'adonaren a

temps i sembla que l'han salvat amb l'ajut d'un tècnic.

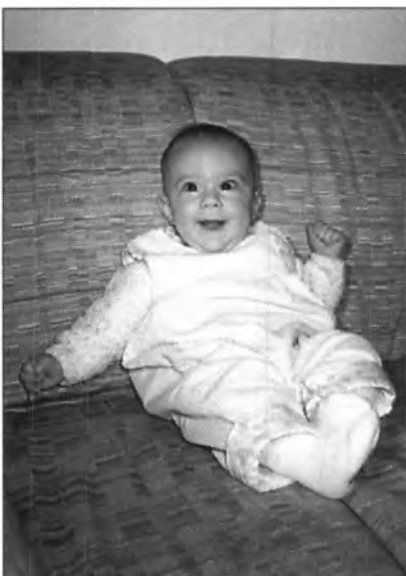
El cedre de l'Atles és una veritable joia, un goig per a la vista, i no comprenem com pot haver-hi ningú que pugui atemptar contra cap arbre ni contra cap planta.

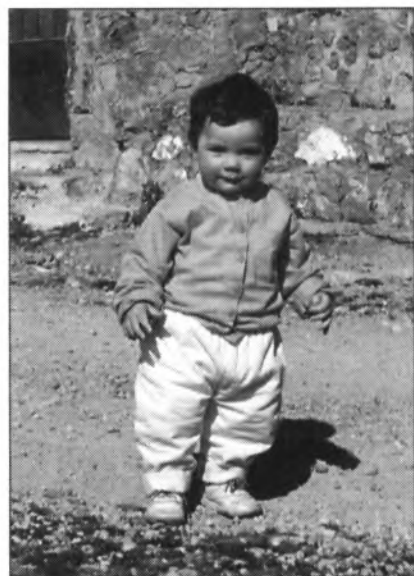
Estam feliços de presentar-vos en Lluís i na Maria. Varen néixer a Palma el dia 7 de febrer de 1993. Són els fills bessons dels nostres amics Toni Ramis i Conxa Fernández. És el moment del biberó. El pare alimenta na Maria i la mare, en Lluís.

Miquel Morey i Catalina Thomàs Pons han fet batiar la seva filla Maria del Pilar, la qual està preciosa, com podeu apreciar en aquesta fotografia que li ha fet el seu pare.

A Aina Maria Mas Calafell, que us somriu asseguda al sofà, l'han batiada fa poc. Els seus pares són Sebastià i Ana Maria.

N'Almudena Capó Ripoll és aquesta nina que saluda tots els amics dels seus pares, Loles i Joan, que és el mateix que dir que saluda tot el poble.

Tots sabem que al forn de Can Molines els empleats i els propietaris formen una gran família. Per això aquest any aprofitaren la festa dels forners per passar plegats el dia a Menorca. Margarita Vicens va fer moltes fotografies i ens ha deixat aquesta.

Aquesta simpàtica fotografia ens mostra Joan i Margalida Amengual Estaràs i Tomeu Amengual Calafat. Aquesta comparsa fou la guanyadora del primer premi a Valldemossa i una setmana després tornà a guanyar el primer premi de Punta Portals. Fotografia de Catalina Calafat Castelló.

FESTIVAL CHOPIN 1993

CARTOIXA DE VALLDEMOSSA

1 d'agost **DARIA MONASTYRSKI** piano
(Premi VI Concurs Internacional
Frédéric Chopin a Mallorca 1992»)
Programa: F. Chopin (24 preludis)

7 d'agost **GUINOVART FESTIVAL CHOPIN A MIRÓ.**
Exposició: Sala Capitular (del 7 al 30 d'agost).
CARLES SANTOS-XAVIER OLIVÉ
Concert-Promenade. Cartoixa: Claustre Cel·la Chopin.
Plaça i jardins municipals.

8 d'agost **NIKOLAI DEMIDENKO** piano
(Premi Tchaikowsky, Moscú)
Programa: F. Chopin-F. Liszt

15 d'agost **RAFAEL OROZCO** piano
(Premi Leeds. Gran Prix du Disque
1993)
Programa: I. Albéniz (*Suite Iberia*)

22 d'agost **BERND GLEMSER** piano
(Premi Rubinstein; Tchaikowsky;
Paloma O'Shea)
Programa: Grieg-Chopin-Liszt

29 d'agost **SILVIA CORBACHO** mezzo-soprano
MIQUEL ESTELRICH piano
HOMENATGE AL COMPOSITOR
MALLORQUÍ JAUME MAS
PORCEL (1909-1993)

Venda anticipada de localitats:
VALLDEMOSSA, cel·la núm. 3
PALMA, Musicasa, plaça del Fortí, 1
Reserves: Tel.: 61 23 51 (de 10 a 13 hores)

MONTEVIDEO-VALLDEMOSSA

Hem rebut dues cartes de Montevideo, que publicam -íntegres i traduïdes literalment- pel que representen d'emotiu per a nosaltres. L'equip que fa la revista *Miramar* s'alegra sobremanera d'aquesta correspondència, saluda tots els valldemossins que estan lluny de la seva terra i els ofereix novament aquestes pàgines per a les seves notícies i els seus comunicats.

Montevideo, 27 de febrer de 1993

Sra. Antònia Serrano,

Li envii aquestes ratlles que he escrit sobre la impressió que em va

causar Valldemossa per a la seva publicació.

La meua impressió sobre Valldemossa crec que fou molt positiva, no em puc queixar, en tot moment em vaig sentir molt bé. La il·lusió d'arribar i conèixer el poble, la gent i la família. Valldemossa té alguna cosa especial que no sé el què és. Són molts d'anys d'anades i vengudes de familiars contant històries, il·lusions i realitats.

Així passà el temps, ara em toca el torn a mi, vaig tenir la possibilitat de passar més de dos mesos amb la meua família; vaig compartir part dels meus vint anys amb molts de vosaltres, vaig poder valorar moltíssimes coses, vivències noves, converses diferents i una promesa: TORNAR.

Vaig deixar moltes coses per fer però no per dir. De moment la meua inquietud és tornar, des de que som aquí no em troba a gust, mai vaig pensar que això em pogués passar. Sé que vaig prometre tornar però no sé quan de temps passarà abans, del que sí estic segura és que el record de les meves vacances no passarà mai i als meus familiars i amics no els oblidaré mai.

Molts de vosaltres ja sabeu que us enyor moltíssim.

«Cap persona està lluny si existeix el desig i la voluntat d'estar al seu costat.»

Concos, cosins, amics,
US ESTIM!

Virginia Torres

Montevideo, 20 d'abril de 1993

Sra. Antònia Serrano

Coordinadora de la revista *Miramar*

Senyora,

Ha arribat a les meves mans un nou exemplar de la revista *Miramar* corresponent als mesos de gener, febrer i març de 1993.

En aquest número, a més de les habituals i càlides notícies locals, que ens permeten, des de tan lluny, enyorar nostra estimada Mallorca, poguérem gaudir d'una sèrie de notes sobre la immigració, la seva importància, les seves característiques i una reflexió final sobre la xenofòbia i el racisme a la seva presentació.

Com a fill de Bruno Mercant Rebasa, «Xumbo», valldemossí que arribà a l'Uruguai en 1923, que fou acollit per una societat oberta, generosa i càlida, que formà la seva família, forjà el seu futur i el dels seus fills, però que permanentment enyorava la seva Valldemossa tan llunyana i tan estimada, la informació manejada amb rigor tècnic, les notes, les dades que la seva revista difon ens ha arribat i emocionat molt.

Els sentiments que llegint la revista afloren vull transmetre'ls i que això sigui en homenatge a mon pare.

M'agradaria molt que se sapiga que el seu tema preferit de conversa era «el seu poble», les seves anècdotes familiars, de treball (tan precoç)-emocionat sempre recordava com sa mare, Catalina Rebasa Màs, plorava quan amb set anys sortí a treballar per primera vegada acompanyat de son pare. Contava amb nostàlgia sobre la bellesa dels voltans

Virginia Torres a la claustra de Can Perxa. Valldemossa, 1993. Fotografia de Dolors Estrades.

Manuel Mercant, amb la seva esposa i un grup d'amics. Montevideo 1993.

del seu poble, del seu entusiasme per anar a caçar tords de matinada, la remota possibilitat d'un viatge a Palma en carro... que, per la seva edat i condició, pareixia una aventura.

Mantenia vius els seus records de la presència de Rubén Darío a Valldemossa, de pintors com Santiago Rusiñol; la llegenda -ja que com a tal la contava- de Chopin i George Sand, que oralment li havien transmès; com també la presència sobirana de s'Arxiduc, amb les seves conductes extravagants i visionàries, però que als ulls dels pagesos apareixien com a contradictòries i incomprensibles.

Relatava amb memòria prodigiosa com era cada racó del seu poble, la font on anava a cercar aigua, el rentador on les dones anaven a rentar -però també a «conversar»-, les festes de la Beata, com era la seva mare, a qui mai més no tornà a veure... Tot això i més encara -que sols el recordar-ho m'emociona- fou el llegat d'un valldemossí a Amèrica.

Tornà una sola vegada, que va gaudir enormement. Quan tornà a l'Uruguai es mostrava molt satisfet. Estic segur que per la promesa complida: a sa mare...? Tal vegada. Al seu poble...? A si mateix...? Mai no ho digué i respectàrem el seu

silenci, però la seva mirada es mantingué llunyana. Alguna cosa havia restat per a sempre allà.

Per la meua part, quan l'any 1983 vaig tenir la immensa sort de trepitjar per primera vegada Mallorca, res no m'era estrany. Si jo ja la coneixia... La casa on mon pare nasqué, la *chumbera* que ens donà el malnom, sa Miranda, es Portalet, sa Coma, Son Gual...

A tot això li afegim l'hospitalitat, l'estimació, l'amistat que hem rebut dels que ja coneixíem d'aquí i dels que coneguérem allà i avui sentim com a amics de tota la vida. Com puc no ser un més al poble de mon pare...?

No em vull estendre més, sols volia trametre-li que la publicació que vostè coordina ha aconseguit que tot això afloràs en un fill de valldemossí que viu i treballa a Montevideo, però que sent profundament la crida de les seves arrels, que la seva revista ha fet vibrar entranyablement i profundament.

La salut amb la meua consideració més distingida.

Dr. Manuel Mercant

Marquès de Vivot
Telèfon 61 25 42
VALLDEMOSSA

LLUÍS OLIVER I L'ATV

Lluís Oliver Barceló és l'ànima de l'Associació de Tennistes de Valldemossa i en parlar amb ell és fàcil de veure que duu l'esport de la raqueta dins el cor. Lluís va néixer a Ciutat, però ja fa un bon grapat d'anys que viu a Valldemossa, a Son Olesa -la seva casa ocupa un solar del que abans es deia la rota d'en Penjat. Confessa que té cinquanta-quatre anys i que va estudiar al col·legi de Monti-sion, de petit, i de més grandet, a Lluc: fou, per tant, blavet durant sis anys. Ara duu l'empresa del seu pare, Hijos de Ramon Oliver, dedicada a productes d'alimentació. Però no és de feina, que volem parlar, sinó de lleure, de tennis.

P. Per què el tennis?

R. Jo he practicat molts d'esports: futbol, natació..., i de petit no jugava a tennis perquè no tenia mitjans, hi havia poques pistes. En canvi, a futbol hi pots jugar amb més facilitat. Quan vaig començar a practicar el tennis ja tenia vint-i-quatre anys, i de llavors ençà m'apassiona i encara el puc practicar a la meua edat -això és un avantatge d'aquest esport.

P. A quin jugador o jugadora de tennis t'agradaria assemblejar-te?

I, per què?

R. Jo no he anat a escola, n'he après jo tot sol. Els infants d'ara tenen aquest avantatge que nosaltres no tenguérem... poden aprendre amb una tècnica determinada. Tots els tennistes d'élite m'agraden, cadascun té el seu estil particular, no em defineix per cap en concret.

P. Quan i com vares començar a manejar una raqueta?

R. Bé, jo anava a natació al Club Natació Palma, allà hi havia moltes pistes de tennis, i amb els amics hi vaig començar a jugar. Jo vaig tenir, a

Fotografia d'ASD.

més, un avantatge: de petit vaig fer molt de frontó a pala, a Lluc. A l'escola de Lluc hi havia molts de bascos que hi estudiaven, per les relacions que tenien els frares de Lluc amb un col·legi de Navarra.

P. Has anat practicant aquest esport contínuament?

R. No ho he deixat mai, d'ençà que tenia vint-i-quatre anys.

P. Ara, quan sols anar a jugar? Juges sempre amb els mateixos contrincants?

R. Ara jug cinc o sis hores cada setmana, i encara en jugaria més. Per a mi el tennis és gairebé una teràpia, m'agrada molt. I sol jugar sempre amb els mateixos contraris, excepte als tornejos, és clar.

P. No importa la diferència d'edat dels dos jugadors d'un partit?

R. No és fonamental, ara, si hi ha molta diferència, el més major ho nota, pot quedar esgotat.

P. Quines categories hi ha a

Valldemossa?

R. Hi ha infantils, alevins, seniors i veterans seniors.

P. Prefereixes jugar partits de dobles o individuals?

R. Els dobles m'agraden molt, a més, pots jugar més temps, i tot el que sigui jugar, ja està bé.

P. I què em dius dels mixtos?

R. Amb això, a Valldemossa, tenim un problema: hi ha molts d'al·lots, però poques al·lotes. Per això és difícil organitzar partits mixtos.

P. Els teus fills comparteixen la teua afició per les pistes?

R. Els meus fills no, les meves filles, sí, afortunadament.

P. Com està organitzada l'ATV?

R. Nosaltres varem fer una associació a nivell regional i estam federats. Hi ha una junta composta per un president, un secretari i els vocals. I respecte als socis, l'any passat, al començament, tenguérem molta empenta i érem uns cent-quaranta socis

-setanta majors i més de seixanta al·lots-, enguany hem baixat, però no molt, som un centenar. No tots els socis practiquen el tennis, hi ha pares que no juguen, però els fills sí. La quantitat real de tennistes és de devers setanta. És una bona xifra, però el problema és que no podem jugar amb assiduïtat, ja que no hi ha prou pistes, només n'hi ha una.

P. Fes-nos una petita història de l'ATV.

R. Vàrem començar fa dos anys, i regularment hem anat fent uns determinats tornejos: un per Pasqua i un per la Beata -per categories-, un per Sant Bartomeu -de dobles, aquest i el Social, per Nadal -que és un torneig de «tots contra tots».

P. Què feis actualment i quins plans teniu per al futur?

R. Ens agradaria que els al·lots petits estimassin l'esport del tennis -no sé si és perquè a mi m'apassiona tant que m'agradaria que a tothom li agradàs-, per això cada estiu organitzam i subvencionam unes classes de tennis per a nins fins a onze anys, que imparteix un professor que ve de Palma. És per a tots els al·lots, tant si són socis com si no ho són. Esperam que amb aquest mètode sorgeixin les figures que hi pot haver, i que, sense una escola, no se sabia que existien. Després, que continuïn avançant depèn d'ells mateixos i dels seus pares: hi ha d'haver interès per part de l'al·lot

i dels pares, ja que és un esport que demana molta pràctica, molts de sacrificis, i també és molt costós.

Per sort, ja hem tengut una alegria a Valldemossa: el triomf d'en Marc al Campionat de Balears. Pensam que per això s'ha de potenciar l'esport infantil, perquè és la base. Per als grans també feim classes, en combinació amb l'Ajuntament. Però en qui concentram els esforços és en els petits, per això l'any passat demanàrem una subvenció per poder fer les classes; enguany, però, farem les classes sense demanar cap subvenció, els podem pagar nosaltres, gràcies a les quotes dels socis.

Bé, i ara, m'hauràs de perdonar, he quedat amb un amic per jugar un partit i ja em deu esperar. Fins aviat!

Antònia M. Calafat i Rivas

Abans de pujar a Cartoixa,
en s'hivern quan ja fa fred
o s'estiu, en fer calor,
si ho voleu dolcet-dolcet:
patissets de lo millor,
PASTISSERIA SA CARTOIXA.

FORN I PASTISSERIA «SA CARTOIXA»

Via Blanquerna, 1
Tel. 61 25 20

VALLDEMOSSA

CRÒNIQUES DE NA DOLORES

Grup de Teatre de Valldemossa

Dia 3 d'abril, al Magatzem, el Grup de Teatre de Valldemossa, sota la direcció de Maria Teresa Ripoll Estrades, va oferir-nos la comèdia *Una busca dins s'ull*.

Els actors ho feren tan bé com els professionals, i els que eren rere l'escenari compliren perfectament la tasca que tenien designada. Com sempre, rigüerem a gust tot el temps. És una llàstima que no actuïn més sovint.

El Grup de Teatre volgué retre homenatge a Josep Maria Llompart i abans de començar la funció, Concepció Pons i Xisco Mulet varen recitar conjuntament el poema de Llompart, «Cançó dels tres mariners», que us oferim.

«Cançó dels tres mariners»

Cremen davant la Sang tres ciris grocs,
han mort tres mariners al trenc de l'alba.

Llurs ànimes són ara al fons del mar
collint per al Sant Crist corones d'alga.
Cruixia dins llurs braços la maror
i l'oratge xiulava en llurs paraules.
Ara són en el cel dels mariners
i per la Verge fan collars de nacre.

Tres núvols esllanguits voguen pel cel,
tres barques hi són dins amortallades.
Floreixen les campanes en el vent
i el vent fa sobre el mar taüts de plata.

La Verge, Nostra Dona, du en les mans
tres cors d'aigua salada.

Josep M. Llompart

Exercicis Espirituals de les Antigues Alumnes de la Puresa

Dia 4 d'abril al col·legi de la Puresa de Valldemossa finalitzaren els exercicis espirituals de les Antigues Alumnes de la Puresa sota la direcció del teòleg Teodor Suau. Després de la missa de cloenda les

antigues alumnes i les monges assistents dinàrem d'una bona torrada.

Digueren unes paraules la presidenta, Pilar Fernández, i la coordinadora, la madre Rosa.

Concert de Divendres Sant

Dia 9 d'abril al Romaní pogueren gaudir d'un preciós concert. Genia Tobin posà la veu, Tomeu Estaràs amb la flauta i Miquel Brunet al piano ens oferiren un variat i esplèndid programa.

Comiat de Petra Gelabert

Dia 15 d'abril, al restaurant Son Moragues, un grup de vint-i-una amigues ens reunírem amb Petra Gelabert per sopar juntes amb motiu del seu comiat. Petra, que viu a Montevideo, feia quaranta anys que no havia vingut a Mallorca. Entre altres coses ens va dir que el poble estava molt canviat i que s'alegrava en gran manera d'haver passat aquestes vacances amb nosaltres. Després de l'aperitiu obsequiàrem a Petra amb un anell i unes gloses fetes per Antònia Serrano, que signàrem totes. Rafael Estaràs va filmar la vetllada.

Les gloses són aquestes:

PER A PETRA GELABERT

Cantant dins un canyaret,
abans de sortir el sol,
he sentit un rossinyol
i m'ha contat un secret.

Amb l'entenimet despert
i la veu ben refilada
una cosa m'ha explicada
de na Petra Gelabert.

Un grup d'ex-alumnes de la Puresa. Fotografia de Dolores Estrades.

Benigne Palos amb la seva família i Gaspar Valero. Fotografia de Xesca Cañellas.

Antònia Serrano, Rafael Estaràs, Josep Coll i Bardolet i Gaspar Valero. Fotografia de Xesca Cañellas.

Dues ànimes porta al pit
la nostra amiga estimada:
Uruguai, la ben amada,
Valldemossa, l'enyorada,
i al fons del cor un crit:

«Ai!, Senyor, si aquest escrit
fos la vareta daurada
que fes tornar el món petit!».

Homenatge a Benigne Palos i Vadell

L'Obra Cultural Balear a Valldemossa va retre un homenatge a l'infatigable excursionista Benigne Palos. El primer dels actes fou dia 17 d'abril, a l'Ajuntament Vell.

Gaspar Valero, professor d'Història, excursionista i escriptor -entre

d'altres coses, de *Camins i paisatges*, itineraris culturals per l'illa de Mallorca-, va fer l'apologia de Benigne Palos, el qual tot seguit va dir unes paraules i va agrair les atencions rebudes.

Miquel Ripoll lliurà a l'homenajat, en nom de l'Obra Cultural Balear a Valldemossa i els socis i de

Miquel Ferrer donà un ram de benvinguda a Francisca Nadal, esposa de Benigne. Fotografia de Xesca Cañellas.

Un aspecte de la sala. Fotografia de Xesca Cañellas.

la revista *Miramar* i els subscriptors, una placa d'argent. A continuació es va servir un refrigeri.

Festa del Grup de Teatre al Magatzem

El mateix dia 17 el Grup de Teatre va fer una festa al Magatzem per recaptar fons per millorar l'equip d'il·luminació.

Varen animar el ball el grup local Deixa-ho fer i el conegut *disc-jockey* Toni Ripoll.

Tothom, joves, majors, grans... es va divertir i ballaren fins a la matinada.

Diumenge de l'Àngel

Dia 18 d'abril, amb l'organització de l'Obra Cultural Balear a Valldemossa i l'Associació de Pares d'Alumnes del CP Nicolau Calafat, férem el Pancaritat a l'ermita de la Trinitat. Aquest any el dedicàrem a Benigne Palos amb motiu del seu homenatge.

La partida fou a peu de davant el bar Romaní. A l'arribada a l'ermita es va començar un concurs de dibuix, que comptà amb setanta participants de totes les edats, sota el tema: L'excursionisme-la muntanya.

A la una anàrem a la missa que celebrà el canonge Bru Morey. Férem

les lectures Francisca Nadal, Victòria Garcia i jo. Les ofrenes foren portades per Joan Pere Pérez, Esperança Mas, Joan Reynés, Marc Lladó, Nadal Torres, Sebastià Coll, Sofia Morell, Miquel Morell, Jordi Estaràs, Francisca Calafat, José Maria Pons, Tomeu Amengual, Coloma Ferrer, Maria del Mar Morey, Maria Antònia Juan i Lluís Cuartero.

Durant la celebració, Maria del Pilar Segura va interpretar a l'orgue diverses peces i un grup de que s'instal·là al cor va cantar.

Després de la missa, a la plaça de l'ermita, un grup de valldemossins dedicaren música, cants i balls malorquins a Benigne Palos. Antena 3 TV hi fou present i el dilluns ho emetè. A l'horabaixa hi hagué uns jocs, creats per a aquesta ocasió, titulats «Benigne Palos, l'excursionisme, la muntanya i els infants».

Gràcies al Consell Insular de Mallorca, vingué na Catalina Conta Contes la qual va deleitar l'auditori amb seves contarelles i les joguines i capsetes que va treure d'una gran maleta.

Va finalitzar l'acte amb el lliurament dels premis del concurs de dibuix i dels jocs. Amb els llibres, els discs, les camisetes i els vídeos que aportaren l'Ajuntament de Valldemossa, Mecanautica, la Banca March i la Distribuïdora Rotger, no hi hagué cap participant que no tingués un obsequi. Ben contents del Pancaritat tornàrem a ca nostra. Esperem poder tornar l'any que ve.

La missa del Diumenge de l'Àngel a l'Ermita. Fotografia de Dolores Estrades.

Els infants, preparats per fer l'Oferta. Fotografia d'ASD.

Marató

El dia 25 d'abril, com cada any, va sortir de la Via Blanquerna el Marató que va de Valldemossa a Palma.

Dia de la Mare

Dia 2 de maig va ser el Dia de la Mare. Aprofit l'avinentsa per felicitar totes les mares de la vila.

Música per
a Benigne
Palos.
Fotografia
d'ASD.

Valldemos-
sines ballen
per a
l'home-
natjat.
Fotografia
d'ASD.

El cartell de la Trobada ha estat obra de Nils Burwitz.

XIII Trobada de Banes de Música

Dia 16 de maig Valldemossa fou l'amfitriona de la XIII Trobada de Banes de Música organitzada per la Federació Balear de Banes de Música i Associacions Musicals, amb el patrocini del Consell Insular de Mallorca. El dia abans, la Banda Selecció Juvenil, dirigida per Pere Siquier Pons, va oferir un concert a l'església de Valldemossa.

Trenta-tres banes amb un total de 1.500 músics desfilaren oferint-nos diferents composicions per acabar a la plaça de Cartoixa, on hi havia una tribuna amb les autoritats, tocant junts *Pàtria*, proposada pel CIM com a himne.

**BANC DE
CREDIT BALEAR**

Es Credit

Fotografies d'Amàlia Estabén.

Teatre del Mar

Dia 18 de maig els alumnes de català de Valldemossa varem anar al Teatre del Mar a veure *Rondaies*, a càrrec del grup Iguana de teatre.

Les rondalles que contaren foren:

- «Els set germans cabotans»
- «En Toni Garriguel·lo»
- «Es jai de sa barraqueta»
- «La flor romanial»

A més, feren «S'entremès des pescador».

Jornades Gastronòmiques a la Serra de Tramuntana

A Valldemossa hem tengut les Jornades Gastronòmiques a la Serra de Tramuntana, que consisteixen en un curset de cuina organitzat per ALTIOR. Ha comptat amb la professora Ana María Homar i Ferrer de Sant Jordi.

Fotografia: Dolors Estrades Calafat.

Dolors Estrades Calafat

PLAÇA RAMON LLULL, 4
Telèfon 61 24 85

VALLDEMOSSA

Si voleu enquadrar *Miramar*, basta que ens ho digueu, nosaltres ens en cuidarem i la revista us regalarà una làmina per a la portada.

Racó del jovent

Ja han fet 18 anys

Joana María Mulet Giménez (13 d'abril)

Carlos Calafat Rogers (26 d'abril)

Mónica Pérez Ripoll (28 d'abril)

Elizabete-Helena da Silva Sousa (28 d'abril)

Joana Maria Juan Vila (19 de maig)

Maria del Pilar Segura Rullan (22 de maig)

Gabriel Castell Ripoll (28 de maig)

Joan Coll Colom (9 de juny)

Juan Enríquez de Navarra Rosselló (12 de juny)

María Margarita Reynés Esteva (14 de juny)

L'Associació de Joves de Valldemossa ha organitzat un cicle de conferències en tres caps de setmana diferents, i hi convida tothom, joves i no tan joves, ja que els temes i els conferenciants són ben interessants, com podreu comprovar pel programa.

ASSOCIACIÓ DE JOVES DE VALLDEMOSS
CICLE DE CONFERÈNCIES AJV
«LES FRONTERES DE LA PERCEPCIÓ»

Primer cap de setmana:

9 de juliol:

RP José M. Pilón Valero Bernadé, SJ

«Teoria pràctica de la radiestèsia. I»
10 de juliol:

RP José M. Pilón Valero Bernadé, SJ

«Teoria pràctica de la radiestèsia. II»

Segon cap de setmana:

16 de juliol:

Pepe Rodríguez

«Les sectes com a problema social»

17 de juliol:

RP Antonio Oliver Montserrat, TOR

«L'inconscient col·lectiu»

Tercer cap de setmana:

30 de juliol:

Taula rodona: «La desclassificació dels OVNIS»

- Pedro Crespi (ex-coronell d'aviació i investigador)

- Antonio Ribera (escriptor i investigador)

- Paolo Zerbato (investigador)

31 de juliol:

Carlos Garrido Torres

«La interpretació de la Mallorca Màgica»

Totes les conferències seran a les 22 h a la plaça de la Cartoixa.

L'entrada serà lliure.

Joana María Mulet Giménez

Mónica Pérez Ripoll

Joana María Juan Vila

Maria del Pilar Segura Rullan

Gabriel Castell Ripoll

Joan Coll Colom

María Margarita Reynés Esteva

El 12 d'octubre farà devuit anys que va morir en Joan Estaràs Estrades. Li dèiem en «Lluquer», aquest malnom li venia de sa padrina, que era de Lluc. Quan era jovenet començà a treballar al forn de Can Boscana, també conegut com el forn d'alt. Més endavant, en fou ell el forner, un bon forner per cert, però els temps que corrien no eren com els d'ara i tenia molt de temps lliure. Un dia vingué a Valldemossa un home que li oferí una pluriocupació: vendre pitxers, or de Toledo i altres objectes als turistes. La botiga era una somereta o un aset amb unes beaces i en Joan «Lluquer» vestit de pagès feia de dependent. Fotografia cedida per la família Estaràs Morey.

Dels personatges d'aquesta fotografia feta fa un grapat d'anys a sa Marina no en podem donar la filiació completa, us oferim tot el que sabem. De dreta a esquerra, Perico «Nivetes»; Llorenç des Cassino; Toni Boscana, patró «Gotzo»; ?; Toni Terrassa, «Fustet»; Jaume «Vicenta» i Vicenç «Fustera». Fotografia cedida per Antònia Darder, «Antuanet» de Can Gotzo.

Aquest grup de parents i amics es va compondre així per retratar-se plegats ara fa uns seixanta anys. El infants són: Joana Aina Colom de Can Saletes (assegada), els bessons Toni i Maria Boscana de Can Gotzo (drets a la cadira). Els altres, d'esquerra a dreta, Aina Calafat de sa Marina, Maria Juan de Santa Maria del Camí, Tonina Boscana de Can Gotzo, Catalina Colom de Can Saletes, Sebastià Colom de Can Saletes, Catalina Boscana de Can Gotzo i Magdalena Lladó de Can Mariano. Fotografia cedida per Catalina Calafat de Can Mariano.

VALLDEMOSSA I DON GUILLEM

A la memòria de Mn. Guillem Fiol Colom, que morí el 5 de febrer de 1993, als 75 anys; tan vinculat a la Vila muntanyenca.

¿Dins quin altre racó pogué nodrir-se un ésser tan ben fet com l'amic nostre? Fou ocell; això és: poc terrejava; poc sabia de pols ni fang ni esquerda. Fou ocell; afinada criatura: tant si enlaira una antífona solemne, com si trempa d'un orgue els sants registres; tant si encalça l'ivori de les teclades, com si aixeca els filats d'un pentagrama a l'aguait i cacera de correes... I treurà melodies d'aigua fresca, amb perfum d'herba-sana harmonitzades...

Ja una airosa i suau cal·ligrafia, lletra o solfa, o pinzell per a aquarel·la, tot parla de puresa i de nuesa. Pulcres mans, destres mans per tot servici: fer i desfer, ajustar o recompondre. Sotana o davantal, o eina o feina, rellotge o maquinària. Li plauen també fórmules, càlcul, microscopi,

i el volar de les ones hertzianes. Messell d'enteniment i de finura i equilibri, s'enfila com bell arbre. Per ço, tasques diverses es repengen al tronc polivalent d'un operari dejú de vanitat i vanaglòria. Així, quan dels treballs cal que reposi, les obres l'acompanyen per a sempre.

Sumau, sumau, sumau. No gaires restes li fareu. Sacerdot molt a prop d'ànimes, ànimes pasturà des d'onsevulla: Parròquia, Diòcesi, Capítol, Seminari. I fins «grups de pregària» es fien d'aquell home de Fe, home senzill, que fa senzill i ben mengívol el Camí. El Camí per a ell gens fàcil, car, davall serenor de mots i gestos i blancura i somriure de dents blanques, s'hi ajoca sovint qualche dolència, companya molt freqüent d'esperits ínclits. - Sempre té; ja ho sabem. O carn o ossos.

¿Dins quin altre racó pogué nodrir-se aquell electe de la gentilesa,

tan humil i tan senyor a la vegada? Es precisa una vall. Tu, Valldemossa, que ets un niu, el més niu de l'alta serra: tot racons, tot indrets, per tot idil·lis i sorpreses a quina més amable. **Lloc de bàlsam pel cor; arreu misteri** de fervors i amorius d'allà la història: murs de reis, murs de nobles, murs d'ascetes, murs d'artistes que vessen de geranis. Rustiquesa creuada d'elegància a les llars... Per aquí creix i es desvetla aquell front tan obert i receptívol del nin i adolescent que viu i tresca... I es detura. I segueix una altra crida: Una altra vall, una altra sementera, un altre paradís: la Vinya àrdua del Senyor... Mes, jamai podrà oblidar-te el bon mossèn: sovint retorna, oh poble!, i amb l'orgue et fa cantar. I ara, de sobre el blau més blau, aboca més somriures aquell senyor Fiol, que ens respectava; el teu Guillem Fiol, oh Valldemossa...!

Bernat Cifre

LA MARE DE DÉU DE LA PANADA

La història de la Mare de Déu de la Panada començà a la llibreria Jovellanos el 5 d'abril de 1980. Era el dissabte de Glòria de matí. Estàvem parlant sobre els costums i les tradicions de Setmana Santa i de Pasqua a Mallorca. Aleshores se'ns va ocórrer de crear una nova advocació mariana amb el títol de «Mare de Déu de la Panada».

Vaig proposar a Joan Guerra que fes una imatge de la Verge sota aquesta advocació. Al cap de pocs dies ja la modelava amb pasta de paper. Ho comunicàrem al poeta Llorenç Moyà, i abans que la Verge fos acabada,

ja li dedicà una «Oració».

El 17 d'abril d'aquell mateix any Joan Guerra va inaugurar una exposició de les seves obres a la Galeria d'Art Ariel de Ciutat. Aquella va ser l'ocasió de presentar al públic la Mare de Déu de la Panada, la col·locàrem en un lloc preferent de la sala i l'envoltàrem de flors. Aquell dia vaig adquirir la imatge amb la intenció de tenir-la a la llibreria Jovellanos. Quan acabà l'exposició la vàrem translladar cap allà, la tinguérem una setmana a l'aparador, i després la col·locàrem sobre una prestatgeria de llibres perquè presidís l'establiment.

Llorenç moyà -el 13 d'abril d'aquell any, diumenge de l'Angel·va compondre uns «Goigs a Santa Maria de la Panada».

El 16 d'agost de 1984, amb la llibreria ben engalanada i repleta de gent, vaig fundar els Cavallers de Santa Maria de la Panada. Una institució dedicada principalment a promoure l'amistat, el diàleg i la cultura entre els seus membres. També en formen part les Dames d'Honor de Santa Maria de la Panada. Els càrrecs quedaren establerts de la manera següent: president-fundador, Francesc Salleras i Joan; vice-presi-

Entrada de la Mare de Déu de la Panada a l'ermita de Sant Honorat. Fotografia de Miquel J. Rosselló.

dent, Joan-Bernat Andreu i Santandreu; i secretari, Jaume Martorell i Cabot. La primera dama d'honor va ser Maria del Dolors Cabot i Picó. Per la seva col·laboració i assistència, es nomenà padrina de l'acte Maria Ignàsia Pomar i Fiol.

El nombre dels primers cavallers va ser de trenta-tres, als quals es

la Panada, s'acordà -com a cas excepcional- atorgar-li el títol pòstum de Cavaller de Santa Maria de la Panada. S'adoptà cop a patró dels cavallers el gloriós sant Roc, ja que en aquell dia se celebrava la seva festa. El seu lema és «*Virtus amicitiam gignit*», i a l'escut hi figura un llibre obert a la part inferior i una

Escut dels Cavallers de Santa Maria de la Panada.

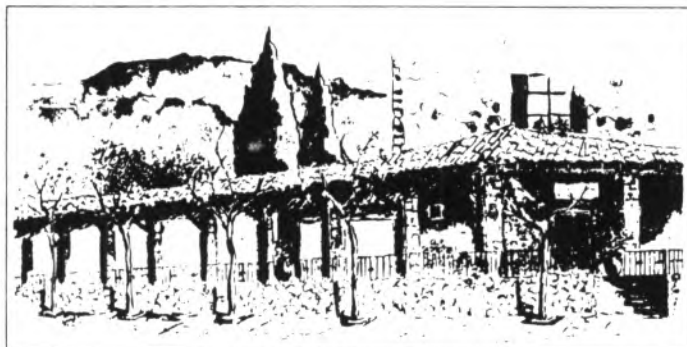
lliuraren els títols corresponents. Per la relació i amistat que els darrers anys de la seva vida havia tingut el poeta Llorenç Moyà (+ 1981) amb la llibreria, i per la seva aportació literària dedicada a la Mare de Déu de

panada a la part superior. Cada any en el mes d'agost celebren a la llibreria Jovellanos la festa major de Nostra Dona Santa Maria de la Panada (capítol), on es reuneixen i es lliuren els títols als nous cavallers.

Precisament entre els cavallers sorgí la idea de tenir una imatge de Santa Maria de la Panada més digna i amb un valor artístic. Amb aquesta finalitat s'encarregà una nova figura a l'escultor Mateu Forteza, el qual la lliurà acabada el 8 de desembre de 1988. És una bella imatge de fusta tallada i policromada: la Verge, asseguda, porta una panada a la mà dreta i sosté amb l'esquerra el Nin Jesús, que mostra un llibre obert.

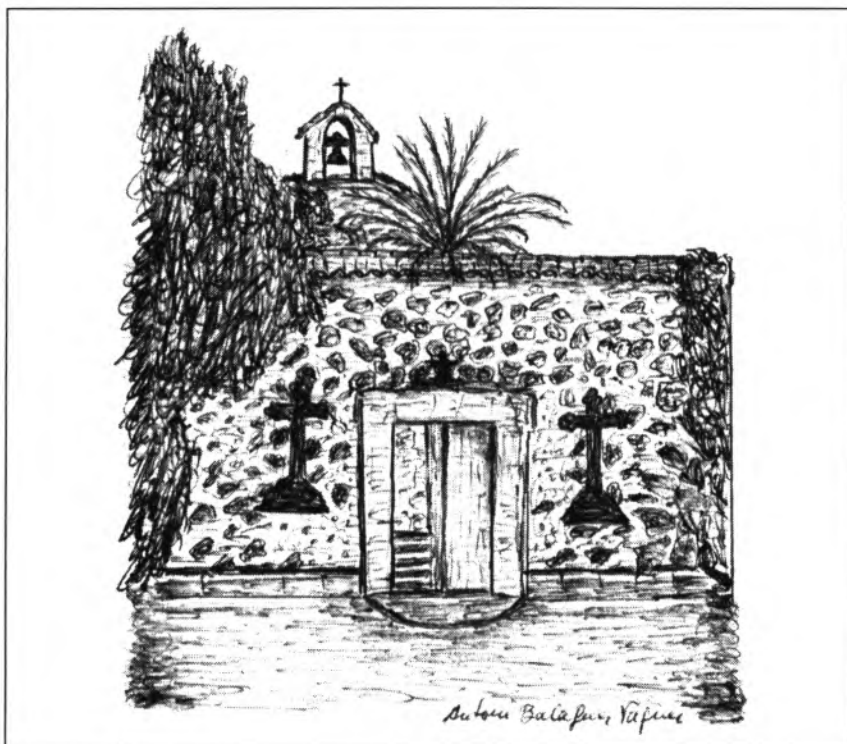
La imatge de Nostra Dona Santa Maria de la Panada fou beneïda solemnement a l'església parroquial de Lloret de Vistalegre el 9 de desembre de 1990. La beneí el rector d'aquella vila, Mn. Santiago Cortès i Forteza, i la meva germana Maria del Carme i jo en vàrem esser els padrins. El mateix dia fou translladada i entronitzada a l'ermita de Sant Honorat de Randa, on es venera actualment.

Fancesc Salleras i Juan

CAFETERIA ROMANÍ

TELÈFON 61 61 73
VALLDEMOSSA - MALLORCA

S'ERMITA DE VALLDEMOSSA

Escollits sou tots vosaltres
en el nom de la Trinitat,
ho voldríem alguns de nosaltres
tenir-la, també, al nostre costat.

El Cel teniu ben guanyat
amb tota la vostra constància,
no només serà caritat
després serà tot abundància.

Teniu tot el que desitjau
i sense queixa ni cap plant,
la glòria que sempre esperau
el vostre cor ja l'està segant.

Menjau el pa que teniu,
poc o molt, com sempre heu menjat,
fins i tot si el vos demanen, serviu,
i Déu mai el donarà per acabat.

Tota cosa heu sabut suportar
sense cridar ni plorar,

a tothom sabeu estimar
perquè la Divinitat estau esperant.

Desitjau a tots salut
i no només corporal,
l'esperit del bé és benvingut
on no es pensa ni es fa mal.

També haureu estat malalts
i la Santa Verge haurà estat el metge,
haureu arrossegat vostres mals
sense donar a ningú cap queixa.

De la vostra necessitat
molt se n'adonaren
i comprensius, amb humilitat,
una mica del que tenen us donaren.

Déu dona el que s'ha de menester
i així un manà us ha enviat
per a compartir amb el que no té
perquè per la seva innocència és estimat.

No pensàreu més amb la necessitat
perquè sempre heu sabut
que això és gran germandat
i heu donat més que no heu rebut.

Tot serà pau i unió
quan ens adonarem que tots som iguals,
això darà un gran resplandor
a les nostres dedicacions immortals.

Fer el vot de pobresa
no és fer el vot de miserable,
s'ha de tenir fortaleza
per estar dins l'entranyable.

No estau abandonats
encara que així ho pareixi,
i si us pensau oblidats
sempre hi haurà qui es compateixi.

La Divinitat té present
tot el bé que conrau
i al món i a tanta gent
haureu dat un poc de pau.
Has estat, sempre, ermiteta
per molts un gran consol,
ets com una mareta
perquè Crist així ho vol.

La Providència en un lloc t'ha posada
dels més preciosos del món,
molta gent aquí ha arribada
i molts sense saber d'on.

Sobre Mallorca has florit
amb respecte i personalitat,
molts ho saben, han vist i dit
que estàs dins una puríssima identitat.

Així us veig, ermitans i ermiteta,
com aquí ara he descrit,
sols he fet una petita mostreta
i mai n'estaré penedit.

Tothom et venera i estima
com a lloc de repòs i oració,
tothom pujant aquí dalt s'anima
i et contempla amb gran devoció.

I amb tota germandat,
fe, oració i dedicació,
sempre hi haurà continuïtat
dins aquesta ermita de gran estimació.

Antoni Balaguer Vaquer

TIL I INGE

Fa unes setmanes, a començament de juny, vaig tenir la feliç ocasió de conèixer personalment una parella que ja coneixia d'anomenada: Til Stegmann i Inge Mees. Probablement a molts no us diran res aquests dos noms, però per a algú que fa poc que ha acabat la carrera de Filologia Catalana tenen molt de significat. Record que va ser quan era estudiant que me'n varen parlar per primer cop a la Facultat: Til Stegmann era una altra vegada a Mallorca. Però, qui era aquest Til, tan conegut? i, per què era tan conegut? A poc a poc vaig anar sabent-ne coses, d'ell: aquest alemany alt, ros i barbut és filòleg, especialitzat en Filologia Romànica. Va néixer a Barcelona el 1941, fill de pares alemanys. El 1951 la seva família va deixar Barcelona i se'n va anar a viure a Alemanya. Va tornar a Barcelona devers el 1970, ja com a lingüista, i va posar-se a estudiar català, ja que, encara que hagués nascut a Barcelona, en la seva infantesa no havia pres contacte amb la realitat cultural catalana. El 1972 rebé el premi Isidre Bonsoms a Barcelona. I a partir d'aquests moments, es llença a treballar per la dignificació de la llengua i la nació catalanes, acadèmicament des de la càtedra de Filologia Romànica de la Universitat de Berlín (1976), o la càtedra de Filologia Romànica de la Universitat de Frankfurt (des de 1981), on funda la Biblioteca Catalana de l'Institut für Romanische Sprachen und Literaturen. Alhora fa una tasca de divulgació mitjançant intervencions a la ràdio i la televisió, conferències arreu d'Alemanya i dels Països Catalans, col·laboracions en multitud d'obres escrites, discos... Ell és l'autor del

Fotografia de Nicolau Cañellas.

Decàleg del catalanoparlant i del *Decálogo del castellanoparlante que vive y trabaja en Cataluña*, que es varen difondre en forma d'anuncis als diaris i de més d'un milió d'exemplars de cartells. El 1983 va fundar la Deutsch-Katalanische Gesellschaft (Associació Germano-Catalana). Ha escrit també un llibre molt anomenat: *Catalunya vista per un alemany* (Editorial La Campana). Per tot això, i molt més, va rebre el 1985 la Creu de Sant Jordi, distinció que atorga la Generalitat de Catalunya i que també posseeix el nostre amic Josep Coll i Bardolet.

Til estava acompanyat per la seva dona, Inge Mees, de qui també havia sentit a parlar molt, i molt bé. Inge també és alemanya, encara que es faria passar per mallorquina sense gaire problemes, ja que té un aspecte ben mediterrani i parla un mallorquí mes bo que el d'alguns mallorquins - amb una mica d'accent barceloní, clar, per allò que l'ha après a Frankfurt-. Ella també és lingüista, especialitzada en llengües romàniques (sap alemany, català, anglès, francès, espanyol, portuguès, italià i rus). Ha estat assistent estudiantil en la secció catalana de l'Institut de Romàniques

Fotografia d'ASD.

de la Universitat de Frankfurt, des de l'any 1988 co-edita la *Zeitschrift für Katalanistik* (Revista d'Estudis Catalans), juntament amb Til i ha participat en nombroses publicacions. La seva especialitat, però, és la cançó, i no només com a estudiosa -publica articles sobre cantautors internacionals a la revista musical *Folk-Magazin* i diversos articles sobre la Nova Cançó- sinó també com a intèrpret -amb el nom artístic de Pante Rinha, canta, acompanyada de la guitarra, poesies catalanes a les quals posa música ella mateixa, cançons clàssiques i populars catalanes i obres de compositors moderns mediterranis

i sudamericans. A més, ha fet de presentadora del sisè Festival de les Cançons de la Mediterrània, a Palma, l'estiu de 1989 i hi ha intervingut com a cantant.

Però encara no he contat com ens vàrem conèixer: va ser a can Rafael Reüll, que els havia convidat a sopar juntament amb alguns valldemossins més. Durant el sopar que ens havien preparat Nuri i Luci -va ser molt bo, per cert- vàrem parlar una mica de tot (dels estudis de català a Frankfurt, del trempó, de l'himne de Mallorca, d'excursionisme, de l'Arxiduc...), vàrem escoltar alguns poemes... I Inge i Til ens varen

convidar a assistir a un concert que ella oferia a alguns amics a Son Marroig.

No ho vàrem pensar dues vegades i el dijous -que era el dia de la cita- tots els que poguérem -per qüestions de feina no hi érem tots- acudírem a l'antiga possessió de l'Arxiduc per tornar a veure als nous amics i acceptar el regal que Inge ens feia amb la seva veu. I el present foren quinze cançons per a veu i piano de que pertanyien a *Winterreise*, obra que Franz Schubert va compondre el 1827, un any abans de morir. Qui tocava el piano era el pare de Til, el senyor Eckhard Stegmann, que fa ja 46 anys que ve a Mallorca -el primer cop fou el 1947, que va venir a Deià, a veure Robert Graves, amic seu. Crec que jo no som persona autoritzada per definir la veu de Pante Rinha, per això transcriuré les paraules que n'han dit plomes més competents: l'escriptor de la Catalunya del Nord Pere Verdaguer diu que és «una veu càlida, rica, modelada, potent» i Gabriel Janer Manila -que també va assistir al concert- ha dit: «La seva veu és dolça, transparent i càlida.» Jo tan sols puc afegir: Gràcies, Inge. Gràcies, Til.

Antònia M. Calafat i Rivas

bar
LOS TILOS

Plaça de la Cartoixa, 16 A
Blanquerna, 5
Tel. 61 61 01

LLIBRES I REVISTES

Llibres

Títol: *La prehistòria de les illes de la Mediterrània Occidental*

Autor: Diversos. Edició a cura de G. Rosselló Bordoy

Edita: Institut d'Estudis Baleàrics

Aquest llibre, profusament il·lustrat amb fotografies i dibuixos, conté les ponències i comunicats de les X Jornades d'Estudis Històrics Locals, que tracten del tema prehistòric de les illes de la Mediterrània central i occidental -Malta, Sicília, Sardenya, Còrsega, Mallorca, Menorca, Eivissa.

Títol: *Cristòfol Cladera i Company*

Autor: Pau Joan Server i Rotger

Edita: Comissió del V Centenari, Illes Balears

Col·lecció: «Balears i Amèrica»

És la biografia de l'il·lustre pobler Cristòfol Cladera i Company (1760-1816). Escriptor erudit, autor entre d'altres asatjos i traduccions d'«Investigaciones históricas sobre los principales descubrimientos de los españoles en el mar Océano». El llibre era una resposta a la tesi de Mr. Otto, que negava que Colom fos el descobridor d'Amèrica.

Títol: *Formeterers a Montevideu*

Autor: Jaume Verdera i Verdera

Edita: Comissió del V Centenari, Illes Balears

Col·lecció: «Balears i Amèrica»

L'autor fa un repàs a la història, la geografia i la demografia de Formentera, per acabar amb un estudi de l'emigració i els emigrants formenterers.

Títol: *La bruixa Lonieta*

Autora: Joana Serra de Gayeta

Il·lustracions: Margalida Gayà

Edita: Edicions Cort

Col·lecció: «Vell Marí»

Na Lonieta és una nina que va a escola, té amics, sempre duu una coeta i... és bruixeta. És lletja i mal feta, com totes les bruixes. Però no és una bruixa com les altres. Utilitza els seus poders màgics per ajudar els amics o solucionar els problemes dels veïnats.

Títol: *L'ànec atleta i altres contes*

Autor: Pere Font

Il·lustracions: Mercè Arànega

Edita: Edicions Cort

Col·lecció: «Vell Marí»

Recull de deu contes breus on l'humor, l'absurd, la poesia, la màgia i també la intenció alliçonadora s'uneixen per donar lloc a un món imaginari que vol acollir-nos entorn d'uns personatges i d'unes aventures entranyables.

Títol: *Aspre, però afectuós*

Autor: Roswitha Kraus

Dibuix coberta: Mario Tardito

Traducció: Germà Garcia i Boned

Edita: Edicions Cort

Col·lecció: «Vell Marí»

En Benja, que sempre sol tenir molta xerrameca, jeu davant ca seva de vacances, a Itàlia i pensa com podria entrar en contacte amb na Inès...

Títol: *La tribu de l'alzina*

Autor: Pep Lluís Bonnín

Il·lustracions de Jaume Falconer

Edita: Edicions Cort

Col·lecció: «Vell Marí»

En Marc i na Núria són traslladats al passat, al món dels foners i dels talaiots, a la Mallorca de la prehistòria.

Títol: *Tòfol?*

Autor: Miquel Jaume Campaner

Il·lustracions: Ferran Sintès

Edita: Edicions Cort

Col·lecció: «Vell Marí»

En Tòfol, estudiant en un Institut, sospita que potser està fent filosofia sense saber-ho quan s'interroga sobre la seva identitat, la significació dels noms, els drets dels alumnes, la funció de la família i de l'escola, l'amor i l'amistat...

amb el suport de

"SA NOSTRA"

CAIXA DE BALEARS

Títol: *Llorenç Cerdà. 1862-1955*

Autor: Miquel Alenyar Fuster

Edita: Consell Insular de Mallorca

Es tracta del catàleg de l'exposició de l'obra pictòrica de Llorenç Cerdà que, patrocinada pel Consell Insular de Mallorca, tingué lloc a la sala Guillem Mesquida del Centre Cultural de la Misericòrdia.

Nat a Pollença el 1862, Llorenç Cerdà moria a Palma el 1955, després d'una dilatada vida dedicada a la pintura. Era el padri de l'apotecari Llorenç Cerdà, resident a Valldemossa.

Títol: *El doctor Zero i jo*

Autor: Miquel Ferrà

Introducció: Francesc Lladó i Rotger

Edita: Publicacions de l'Abadia de Montserrat

Col·lecció: «Biblioteca Marian Aguiló»

El llibre és un recull d'articles de Miquel Ferrà, apareguts al setmanari *Sóller* entre el 4 de novembre de 1911 i el 5 de desembre de 1914 signats amb el pseudònim Alanís de la Lluna. En ells, l'escriptor fa una intensa campanya a favor del catalanisme, de la llengua i de la defensa de monuments i paisatges. Miquel Ferrà era oncle de Margalida Ferrà Boutroux.

Títol: *En defensa d'aquest país*

Autors: Pere Sampol i Mas i Sebastià Serra Busquets

Edita: PSM, Nacionalistes de les Illes Balears

Els autors presenten en aquest llibre una selecció d'articles escrits per ells mateixos i publicats a diversos diaris i revistes, en els quals podem veure el seu pensament polític.

Títol: *Las tesis de Calatayud*

Autor: Bartomeu Pou i Puigserver

Traducció i notació de textos clàssics: Alexandre Font i Jaume

Selecció i notes: Sebastià Trias Mercant

Edita: Consell Insular de Mallorca i institució Fernando el Católico, Fundación Pública de la Diputación de Zaragoza.

Col·lecció: «Universitas-35»

Bartomeu Pou i Puigserver (1727-1802) va néixer a Algaida. Entre altres càrrecs, fou professor al Colegio de Nobles a Calatayud, on escrigué aquesta història de la Filosofia, en llatí: *Theses bilbilitanae institutionum historiae philosophicae libri XII*. Avui la podem llegir traduïda al castellà i amb abundants notes gràcies a la tasca efectuada per Alexandre Font i Jaume i Sebastià Trias Mercant i gràcies també al patrocini del Consell Insular de Mallorca i la institució Fernando el

Católico, Fundación Pública de la Diputación de Zaragoza.

Títol: *El Alma del Paisaje/Die Seele der Landschaft*

Autors: Josep Coll Bardolet-Rafael Manzano

Traducció: Stefanie Zilbauer

Edita: Josep Coll Bardolet

Ha vist la llum un nou llibre: és la quarta biografia de Coll Bardolet. El text d'aquest, en castellà, és de Rafael Manzano, escriptor de Huelva ha fet un atractiu estudi de la vida i l'obra de Josep Coll Bardolet, el qual ha estat acuradament traduït a l'alemany per Stefanie Zilbauer. Conté gran quantitat d'il·lustracions, magníficament reproduïdes, de dibuixos i pintures obra de Josep Coll Bardolet.

Revistes

L'Esperó

Hem rebut el número 1 de la revista *L'Esperó*, publicació universitària que edita l'Associació d'Universitaris de les Illes Balears (AUIB). La portada es dedica a Josep Maria Llompart, vist per Nils Burwitz i hi ha un homenatge al poeta a les pàgines 5, 6 i 7. Però a *L'Esperó* hi ha més coses: poesia, un concurs, articles, conversa amb Nils Burwitz, ironia i bon humor.

Restaurant ES PORT

PORT DE VALLEMOSSA - (MALLORCA) - ☎ 61 25 41 - 61 20 46 - (noches)

NOTÍCIES

Juan March Cencillo

La Fundació Bartolomé March Servera ha creat, amb caràcter anual, el Premio Juan March Cencillo de Novela Breve. Les obres poden ser en castellà o en català.

El jurat ja qualifica les obres presentades. El lliurament del premi es farà al mes d'agost a Son Galceran. Serà sens dubte un bell homenatge al creador de les «Conversaciones en Son Galceran».

Setmanari Sòller

El setmanari *Sòller*, el 27 de febrer, a la secció Col·loquis del Dissabte, publica un article de Miquel Ferrà i Martorell titulat «Antònia Serrano i la història dels emigrants», en el qual parla dels treballs que surten als *III Plecs de Cultura* de la revista *Miramar*.

Rosa Estaràs Ferragut

La valldemossina Rosa Estaràs Ferragut va ser nomenada pel president del Govern Balear, Gabriel

Cañellas, consellera adjunta a la Presidència.

Rosa és llicenciada en Dret i la tinent de batle i responsable de Cultura i Urbanisme del nostre Ajuntament.

Enhorabona!

El Comité de Provence premia a Coll Bardolet

Per un motiu o l'altre Josep Coll Bardolet és notícia. Aquesta vegada perquè l'organització social, humanitària i filantròpica francesa Comité de Provence ha atorgat la medalla vermella al desenvolupament universal a l'artista. El lliurament dels premis tingué lloc en un hotel Palma.

100 anys d'Última Hora

Última Hora ha complit 100 anys. Amb aquest motiu la revista *Miramar* felicita tots els que han fet possible que la publicació hagi arribat a centenària.

100 anys 100 pintors, 1893-1993

Sota el títol: 100 anys 100 pintors, 1893-1993, *Última Hora* ha

organitzat dues exposicions -a la Llonja i a la sala Guillem Mesquida de la Misericòrdia- en què han participat cent pintors, dels quals volen destacar el valldemossins Josep Coll Bardolet i Nils Burwitz.

III Aplec de la Mare de Déu de la Panada

El dia 25 d'abril tingué lloc a l'ermita de Sant Honorat el III Aplec de la Mare de Déu de la Panada, amb un ampli programa. La revista *Miramar* hi fou convidada.

Semblances de Bru Morey

El Día del Mundo publica els divendres una secció a càrrec del nostre paísà Bru Morey, que es titula Semblances. En aquesta secció, vessa records i vivències de personatges que ell ha conegut.

Volem fer especial menció de les Semblances de Tomeu Estaràs Lladó i de Sebastià Serrano.

Trobada de Cases i Centres Regionals a Balears

El 23 de maig hi hagué a Felanitx la Trobada de Cases i Centres Regionals a Balears. Patrocinat pel Govern Balear i el Consell Insular de Mallorca i pels ajuntaments de Felanitx i de Palma, comptà amb la participació d'onze cases regionals amb seu a la nostra Illa.

Nils Burwitz

Nils Burwitz està ocupat fent una sèrie de vitralls per a diferents llocs. Cinc per al cementiri de Palma, un per a l'església de Santa Eulàlia i un rosetó per al monestir de Lluc.

Cartoixa de Valldemossa

Ens han arribat un cartell i un fullet, que és una petita guia, molt ben editats, de la *Cartuja* de Valldemossa. Estan il·lustrats amb belles fotografies de Josep Lladó i Joan Muntaner.

Rosa Estaràs, amb la seva mare i un grup de familiars i amigues, el dia que va prendre possessió del càrrec de consellera adjunta a la Presidència.

Aquests són el document acreditatiu i la medalla de Cavaller de la Corona que ha rebut Josep Coll bardolet.

Cyril Naphegyi i la seva mare davant ca seva a Valldemossa. Fotografia de Tomàs Monserrat.

Porten informació dels allotjaments, bars i restaurants de la vila, tot en quatre idiomes: castellà, francès, anglès i alemany. Ens ha semblat molt bé, però hi notam a faltar una llengua, que és la nostra.

Josep Coll i Bardolet, Chevalier de l'Ordre de la Couronne

El guardonat pintor Josep Coll i Bardolet ha rebut el nomenament de Cavaller de la Corona, distinció que

li ha atorgat el rei Balduí de Bèlgica.

Dimitri Weis

Dimitri Weis, professor de la Sorbonne, i el seu equip de col·laboradors són els autors d'un important llibre que analitza tots els camps de l'àmbit del recursos humans.

La revista *Nueva Empresa* ha fet una àmplia entrevista al professor sobre els recursos humans dels anys noranta. Dimitri Weis, que viu a

París, és subscriptor de la revista *Miramar*.

Cyril Naphegyi

Cyril Naphegyi, rebesnét el precursor de l'arquitectura moderna, Eugène E. Violet Le Duc (1814-1879), viu amb la seva mare Elisabeth i la seva esposa Irina a Valldemossa. Dies passats, Cyril Naphegyi ha exposat part de la seva obra pictòrica a la sala d'exposicions Sa Costa.

Calefacció, climatització i sanejament

Carrer de 31 de desembre, 13
Tel.: 75 01 83
Telefax: 75 72 65
07003 Palma

LA VEU DELS NOSTRES POETES I GLOSADORS

PREMIS DE POESIA REINA AMÀLIA 93

Esteban Pisón és des de fa vint-i-dos anys el promotor del concurs de poesia Reina Amàlia en dues modalitats: català i castellà. Aquest any inclou un premi especial dedicat al centenari de Joan Miró.

Després de les lectures-votacions efectuades pels nou poetes finalistes -tres per cadascuna de les tres modalitats-, que tingueren lloc a la sala d'actes de la Casa de Cultura de la Conselleria de Cultura, Educació i Esports, Antònia Serrano i Darder, coordinadora d'aquesta revista obtingué el premi Reina Amàlia 93 en català amb el poema «Solitud».

El premi Reina Amàlia 93 en castellà fou per al poema «Consejos», d'Antonio García de la Rosa.

Pel que fa al premi Centenari de Miró, el guardonat fou Pere Bru Serrano i Darder, guanyador del premi Reima Amàlia 90 i membre del nostre equip de redacció. El seu poema es titula «Quan neix l'albada».

SOLITUD

Un laberint de xarxes farcides d'espurnes amargues
reposa amb recança al fons del llaüt dels Nadals.

Temors i angoixes no s'ofeguen amb l'embotol.
Els focs de Sant Elm aïllen encara més l'esperit.

Anihilat pel so atabalador
de l'eterna lluita de les ones i els esculls,
rest immers en pèlag de tenebres.

Els còdols,
arrossegats per la maror, cisellen una imatge:
La Soledat.

Dins l'espill de l'albaïna, somorgollat
en les tenebres d'una nit esfereïdora,
com peix cec
a les palpentes, cerc deixar enrera la foscor
i l'isolament etern de l'antre abissal.

Captiu entre algues i coralls,
bracejaré perpètuament per allunyar la solitud.

Poema d'Antònia Serrano i Darder, guardonat
amb el premi Reina Amàlia 93.

A dalt, Pere Bru Serrano fa la lectura del poema guardonat. Fotografia de Xesca Cañellas.

A baix, Antònia Serrano llegint el poema premiat, al seu costat Esteban Pisón. Fotografia de Xesca Cañellas.

QUAN NEIX L'ALBADA

Exploraré l'avenc de la memòria,
-qui sap per què la fosca rebutja ser més negra-,
reposen papallones als meus llavis,
sóc l'au esperançada que vol obrir la gàbia,
qui talla vols d'abelles, sols tastarà l'agrura,
un foc verí d'ampolla no pot suplir les venes,
el llibre vell reposa.

Qui cegarà la llum si neix el dia?
La llibertat despulla de pols una guitarra,
només el conformisme confessa la païra:
no fou mai bona dida l'estèril lluna plena.

Comprem per a la usura butxaques foradades!
Les hores no comprenen, si temps se'ns esmicola,
les fruites: on desfaig la indiferència,
l'oratge pinta flaires de roses que refresquen.

Tonada de silencis, pinzell nascut dins gotes,
la roba perfumada, la bardissa,
no ploreu cels inútils quan els colors aprenen.

El foc juga amb les galtes de maduixa,
vull aco'llir les flames,
aprenc, mentre dibuixes les ànimes als murs:
Els crits de llum són lliures quan busquen la carena.

Poema de Pere Bru Serrano i Darder, guardonat amb
el premi Reina Amàlia 93 Centenari de Miró.

La poetessa Mercè C. Hernández ha dedicat sengles
poesies a Guillem Fiol i a Benigne Palos, les quals us
oferim.

A DON GUILLEM FIOL, PVRE. +

De l'altra banda ens han sorprès dolços efluvis
de: nova vida, serenor, pau i misteri,
de llum intensa com si fos d'amor cauteri
i d'una gran certesa i goig com el dels nuvis.

Tot el que ens dèieu, se us ha fet clara evidència.
Eternament agraireu el ministeri
dels sagraments i de la paraula, feta ciència,
que ja fruïu en unció de bell saltiri.

Que fou feixuc d'aquesta terra fer el traspàs
i esdevingué força costós «canviar el vestit»...?
Com fou de Déu la sobirana voluntat,

per dar exemple l'accepteu, en l'esperit
d'encorajar-nos a escometre, amb vós davant,
allò que ens resta fins de nou veure'ns reunits.

Ciutat de Mallorca, 15 de febrer de 1993
Mercè C. Hernández Bordoy

+ Tornà a la casa del Pare el dia 5 de febrer.

MOMENT

Dels camins de la natura
a quants n'heu enamorat?
Pioner de l'aventura
i mai del món extraviat.

Hem gaudit amb vós la ciència
de fer hermosa la forada;
ensems saviesa i prudència
conèixer la terra amada.

Vostres escrits ens fan amos
dels paratges més galans.
Per vós vull, Benigne Palos,
Càtedra de Caminants.

Ciutat de Mallorca, 18 d'abril de 1993
Mercè C. Hernández Bordoy

Sense deixar Valldemossa,
per comprar bé i aviat,
barat i de qualitat,
comprau al supermercat:

SUPERMERCAT VALLDEMOSSA.

C/ del Marquès de Vivot, 5

Tel.: 61 25 68

Telefax: 61 23 12 VALLDEMOSSA

Concloem la publicació de les gloses que, sota el títol «Sa Roqueta», foren guardonades amb el primer premi I Edició Pau Noguera «Sarol», convocat a Sóller amb motiu de les festes de Sant Bartomeu de 1992, que iniciarem al número 13 d'aquesta revista.

18. Deià

Sembles d'un betlem sortida
o de tela de pintor,
dida d'inspiració
de qui beu, de l'art, la vida;
jo som gavina ferida
per l'encant del teu color.

19. Escorça

Pels Blavets sent la resposta
de Nostra Mare de Lluç;
d'ençà que els meus precés li duc
s'estova la meva crosta,
s'allunya el record feixuc
de l'era de Mossèn Costa.

20. Esporles

Saba de la pagesia,
brollador de la muntanya,
festa antiga de cucanya,
verger de la cortesia
que conserves l'energia
d'una verdor que no enganya.

21. Estellencs

«Ull de s'Aigo», gessamí
de la vila refrescada
que fa, per la teva ullada,
de la terra al cel, camí
mentre la llum del matí
besa, de tu, l'aigua nada.

22. Felanitx

Antany, la teva riquesa
fou vinya sense folgança;
enguany, la teva esperança
la ceràmica i noblesa
d'una mans sense peresa:
és l'ànim que no se cansa.

23. Fornalutx

He pujat per les escales
que conformen carrerons,
he volgut comptar graons
en imatges que regales
i del pensament, les ales,
en silenci, fan cançons.

24. Inca

Pel novembre, Dijous Bo
i bestiar pel carrer;
un bon frit en el celler
que envesteixes sense por;
unes sabates a to
i sembles un cavaller.

25. Lloret

Pinta de blanc la farina
de blat i xeixa, molí!
del pou del llorer diví,
aigua que surts cristal·lina,
cap a sa Comuna, vine,
que esperen cànem i lli.

26. Lloseta

Romiatge del Cocó,
Mare de Déu bizantina,
als genolls, la Veu divina
que parla del seu Amor;
poble gentil i senyor
amb palaus fets d'obra fina.

27. Llubi

Les herbes i l'anissat;
el palo, d'aperitiu;
l'alambí que encara viu
en un treball confitat;
tàperes i envinagrat
i un bon dinar que somriu.

28. Llucmajor

El regne enmig de la mar
del rei Jaume s'esvaí:
les armes posaren fi
a l'alba d'un dia clar,
l'almogàver va esborrar
un hipotètic camí.

29. Manacor

Les columnes musicals,
el llac d'una matinada;
somniais d'àngels, la pescada
amb hams molt originals;
perles espirituals
i mobles de llar formada.

30. Mancor de la Vall

Santa Llúcia m'acull
si qualque mot de dolor
m'enfosqueix amb la rancor
i em porta núvols al l'ull;
del meu odi me despull
quan respir tal resplendor.

31. Maria de la Salut

Son Puig, Son Roig, Deulosal,
que portau, del Cel, virtut;
oh, Verge de la Salut,
que feis fugir tot el mal;
de Roqueta, vell Casal,
sou llum del qui va perdut.

32. Marratxí

De Déu, nats de l'escalfor,
els siurells de color blanc
que porten, d'amor, la sang;
de l'esperança, verdor;
i tot l'art de l'avior
a nostra Fira del Fang.

33. Montuïri

Mont del llii fariner,
on Sant Miquel té bon pa
perquè el Cos de Crist es fa
amb bona mà de forner;
on, qui n'ha de menester,
hi troba amor de germà.

34. Muro

Mur de pedra fet d'història
servada dins viu museu;
ocell que migra i asseu
l'estiuena trajectòria;
dins la boca canten glòria
les fruites del teu conreu.

35. Petra

Bres del Beat franciscà
que, dins terra americana,
amb nafra d'ànima sana,
la Fe de Crist hi portà;
nasqué, per la seva mà,
Califòrnia germana.

36. Pollença

Tela de llengües, caliu
de llar plena de cultura;
el pi, de trista ventura,
sobre romaní captiu;
vora del Calvari riu
el puig de la Verge pura.

37. Porreres

Coca d'albercoc gustosa;
Monti-Sion, un encís;
les coves de Sant Lluís
i una creu silenciosa;
una vinya esponerosa
amb la qual romans feliç.

38. Puigpunyent

Galilea de bon vent
ets, del Galatzó, poncella,
perquè amb na Fàtima bella
sou tresors de Puigpunyent;
Son Serralta, fonament
sota clapes de rosella.

39. Sant Joan

Solanda porta consol
a l'ànima consirosa,
a qui se troba tot sol
parlant amb veu raspallosa;
aclairirà nits de dol
Verge ten meravellosa.

40. Sant Llorenç des Cardassar

Tu no tens ni cards ni brases;
tu tens, de mel, la ditada:
la Mare de Déu Trobada
regna per totes les cases;
«Bellver» de daurades vases;
Son Carrió, de l'albada.

41. Santa Eugènia

On ningú no és foraster
ni tan sols a l'altra vida,
on llet d'ametlla beuré
o mel de vinya servida
per l'amor de mà polida
quan Son Seguí besaré.

42. Santa Margalida

Deu lliures a la Beata,
amorós oferiment;
deu lliures que vostra gent
recuperà del pirata;
un gran batec, l'exponent
d'aquesta noblesa innata.

43. Santa Maria del Camí

Camí romà del Raiguer,
on vinya i teixits treballen;
Son Pou, d'aigües que no callen
quan festegen l'ametller;
pares del Convent que rallen
amb el Firó ramader.

44. Santanyí

Sant Anyell de llana pura
que bona pedra teniu,
de l'artista vos serviu
per fer bella l'escultura;
ones que, d'amor, feriu
es Pontàs de roca dura.

45. Sa Pobla

Terra roja, gens hostil,
seràs goig del llaurador;
és tan gros el teu amor,
tens un cor tan infantil
que quan te fan un favor
tu, per un, en tornes mil.

46. Selva

Balls de Selva, ben vitencs,
que, nascuts de les entranyes,
vos enfilau, com aranyes,
per cossos primaverencs;
són uns somnis blavinencs
els aires de les muntanyes.

47. Sencelles

Tia Xiroia, beata
Sor Francinaina Cirer,
jo sempre vos pregaré;
el meu cor, de goig esclata
perquè vostra veu sensata,
pel Convent, encara ve.

48. Ses Salines

A ningú mai no negau
el pa i la sal d'acollida;
Na Guardis, illot de vida
per a la púnica nau;
sa Colònia donau
a Sant Jordi, ben garrida.

49. Sineu

Contà Mossèn Alcover,
que el mercat fou l'esperit
d'un poble ple de delit
que sap fer les coses bé;
paraules del mel tendré
davant un bon plat de frit.

50. Sóller

Flor blanca d'encís tranquil
que porta neu dins la vall;
«Valentes Dones», mirall
d'un firó de veu gentil
i l'Ofre de soberg tall,
de Sóller, tresor subtil.

51. Son Servera

Monument inacabat
el temps t'ha posat a prova,
dins de l'Església Nova
el rellotge s'ha aturat
mes, l'esperit demostrat,
és caliu que encara cova.

52. Valldemossa

Passat s'Estret hi trobau
Cartoixa, veu silenciosa,
que serva, ben orgullosa,
sant bressol al qual cantau:
Sor Tomasseta, vetlau
vostra vila venturosa.

53. Vilafranca de Bonany

No coneixeràs la set
on el clima de secà
engreixa, per bona mà,
de melons, un bon esplet
i, si encara et veus estret,
síndries podràs tastar.

Pere Bru Serrano i Darder

Bernat Vila és un antic ballador del Parado de Valldemossa -formava amb la seva esposa la parella «En Bernat i na Maria». Actualment, està jubilat però la seva afecció per la música nostra no ha minvat i el que fa ara és escriure cançons. Aquesta n'és una mostra:

Joveneta

Sa padrina i es padrí
pensen en tu, joveneta,
es teu nom jo no vull dir.
es teu nom jo no vull dir.

Te n'anars tu d'aquí
molt enfora, joveneta,
es teu nom jo no vull dir.
es teu nom jo no vull dir.

Ta mare t'espera aquí,
ton pare mai te va dir:

- Ves-te'n d'aquí joveneta,
es teu nom jo no vull dir.
es teu nom jo no vull dir.

Quan tu vulguis venir,
els padrins te guarden sa caseta,
que és d'un poble mallorquí.

Quan tu vénguis, joveneta,
cuida bé ta mareta
que es padrins
te deixaren sa caseta.
Es teu nom no podem dir,
joveneta, joveneta, vine aquí,
que t'espera ta mareta.

Bernat Vila

Al pintor valldemossí
Josep Coll Bardolet
Amb elogi

No conec vostra persona,
però us vull saludar
de vós he sentit parlar
des de fa molta estona.

Afalagadures i lloances,
i de flors tot un esplet
per a Josep Coll Bardolet,
pintor de nostres dances.

Apol·lònia Perelló

ASSOCIACIÓ D'AMICS DE LA GLOSA

El dia 24 d'abril es va celebrar a Inca la Primera Gran Diada de la Glosa. Els nombrosos actes tingueren com a cloenda un sopar glosat al Restaurant Guillem, en el decurs del qual Tolo Güell va lliurar els premis del III Concurs de Gloses, patrocinat per Supermercats SYP. Els guanyadors foren: primer premi, Josep M. Casasayas; segon premi, Antoni Seguí; tercer premi, Rafael Bordoy; quart premi, Pere Bru Serrano; i cinquè premi, Miquel Julià.

Tot seguit es va nomenar socis honoraris als glosadors següents: Antoni Llabrés, Pere Magraner, Antoni Pons, Jaume Serra, Miquel Fullana, Miquel Campins i Miquel Ferrer. El poeta Josep M. Llompart, el doctor Miquel Sbert i el diari *Ultima Hora* varen rebre el nomenament de glosadors honoraris.

Per finalitzar hi hagué un combat de gloses de picat entre els glosadors Guillem Janer de Menorca, Rafael Carritxó, Joan Planissí i Toni Socies.

FUTBOL

Començarem esmentant a continuació els resultats obtinguts pel Valldemossa At. fins a la finalització de la present temporada:

28-11-1992.

P. Arenal 2 - Valldemossa At. 2
Gols: Jaume Ferrer-Miquel Rigo

06-12-1992.

Valldemossa At. 2 - La Salle 1
Gols: Miquel Rigo-Paco Boscana

13-12-1992.

Algaida 2 - Valldemossa At. 0

20-12-1992.

Valldemossa At. 4 - Sencelles 0
Gols: Juanito-Jaume Ferrer-Jacobo-Javi

03-01-1993.

Valldemossa At. 1 - Portocolom 0
Gol: Tomeu

10-01-1993.

J. Bunyola 3 - Valldemossa At. 1
Gol: Javi

17-01-1993.

Valldemossa At. 2 - Vilafranca 0
Gols: Jacobo-Jaimon

24-01-1993.

Valldemossa At. 0 - Llubí 1

31-01-1993.

S'Horta 3 - Valldemossa At. 2
Gols: Toni Gil-Tomeu

07-02-1993.

Valldemossa At. 2 - Sant Jordi 0
Gols: Txeli-Tomeu

14-02-1993.

Llucmajor 0 - Valldemossa At. 1
Gol: Tomeu

27-02-1993.

Valldemossa At. 0 - At. Balears 3

07-03-1993.

C.R. Victoria 1 - Valldemossa At. 2
Gols: Tomeu-Juanito

14-03-1993.

Valldemossa At. 1 - Santa Maria 3
Gol: Tomeu

21-03-1993.

Porreres 2 - Valldemossa At. 0

28-03-1993.

Valldemossa At. 1 Colònia 3
Gol: Jaume Ferrer

04-04-1993.

Cas Concos 3 - Valldemossa At. 0

18-04-1993.

Valldemossa At. 3 - P. Arenal 0
Gols: Javi-Jaimon (2)

25-04-1993.

La Salle 2 - Valldemossa At. 4
Gols: Jaimon (2)-Tomeu-Gil

02-05-1993.

Valldemossa At. 3 - Algaida 1
Gols: Juanito-Jaimon-Jacobo

08-05-1993.

Sancelles 3 - Valldemossa At. 1
Gol: Jaimon

16-05-1993.

Portocolom 3 - Valldemossa At. 2
Gols: Sebastià Vila-Jacobo

23-05-1993.

Valldemossa At. 1 - Bunyola 2
Gol: Tomeu

30-05-1993.

Vilafranca 5 - Valldemossa At. 1
Gol: Tomeu

Les estadístiques són les següents:

Partits jugats	34
Partits guanyats	14
Partits empatats	4
Partits perduts	16
Gols a favor	53
Gols en contra	57
Punts	32

Jugador més regular:

Joan Morey Juan, que ha jugat els 34 partits.

Jugador més golejador:

Tomeu Pizà Darder, 14 gols.

La nota negativa ha estat la lesió d'en Vicenç Colom en el partit a Llucmajor, en què es va rompre la tibia. El varen operar i actualment està en recuperació, preparant-se per a la pròxima temporada. Li desitjam que es recuperi molt aviat.

En el proper número informarem dels resultats de la pròxima Olimpíada Escolar que es disputarà a Esporles els dies 12 i 13 de juny, i de tot el que fa referència al futbol sala escolar.

Tomeu Torres

AMB LA MATEIXA FREQUÈNCIA! A Menorca i a les Pitiüses

Les entitats sotsguants instem el Govern central a respectar les mateixes freqüències que des de fa anys permeten la recepció de les televisions autonòmiques de Catalunya i de València a Menorca, Eivissa i Formentera, on gaudíem de gran acceptació. Aquests canals són una eina d'acostament i coneixement mutu amb aquells dos països, amb els quals compartim història, llengua i cultura, i moltes altres característiques com a pobles mediterranis. Qualsevol altra "solució imposada" causaria greus perjudicis i seria vista com un menyspreu a la iniciativa social i als drets dels ciutadans.

Ofereim el nostre màxim suport a aquesta justa reclamació dels menorquins, eivissencs i formenterers, amb els quals compartim en aquests moments històrics un projecte nacional comú de recuperació de l'autogovern, iniciat a partir de l'aprovació de l'Estatut d'Autonomia vigent. Ens comprometem a promoure una relació fluida a tots els nivells (econòmic, social, lúdic, informatiu, cultural...) entre les nostres illes i demanem a les institucions que estimulin i afavoresquin aquesta col·laboració.

Reclamem, finalment que urgentíssimament es trobi una via per a un model propi de RTV autonòmica balear, peça essencial de la construcció del nostre país; que es garanteixi la recepció del senyal audiovisual en condicions òptimes de les ràdios i televisions en català, i sobretot del Canal 9, i que es legalitzin formalment les freqüències emprades per a aquesta recepció, cosa que ja passa d'hora; que es doni tot el suport necessari a les emissores de ràdio i TV d'àmbit local i comarcal, que jugaran un paper importantíssim en la vertebració social, cultural i nacional del nostre poble. A la consecució d'aquests objectius dedicarem els nostres millors esforços.

Obra Cultural Balear i les seves 20 delegacions, Universitat de les Illes Balears (Consell Executiu), Premsa Forana de Mallorca, Bisbat de Mallorca, CCOO, PIMEC, Confederació d'Associacions de Pares d'Alumnes (COAPA), Federació d'ARV de Palma, Federació de TV locals de Mallorca, GOR, Sindicat de Treballadors de l'Ensenyament de les Illes Balears (STEB), Grups d'Esport de Mallorca (GOEM), Santuari de Lloc, Club Pollença, Consell de la Joventut de les Illes Balears, Escola d'Esport de les Illes, Escola Municipal de Mallorca de Manacor, Fundació Joan Amengual i Pericàs de Campanet, Associació d'Esportistes en Llengua Catalana, Associació Festival Choppin de Valldemossa, Associació d'Educació d'Adults de Mallorca, Associació El Mirall, Associació Amics de la Glosa, Associació de Periodistes de les Balears, Associació Educativa de les Illes Balears, Centre de Professors de Palma (CEP), Gremi de Llibrers de Mallorca, Grup de Drets Humans de Mallorca, Grup Blanquerna, Justícia i Pau, Monestir de la Real, Moviment d'Escoles Mallorquines, Moviment Escola i Guàrdia de Mallorca, Museu Balear de Ciències Naturals de Sóller, Societat Balear d'Educació Ambiental, Federació d'Associacions de Pares d'Alumnes de Mallorca, Col·legi Oficial de Doctors i Llicenciats en Filosofia i Lletres, Associació Voltor.

TENNIS

ENTREVISTA: MARC MARCO

**CAMPIÓ DE BALEARS DE LA CATEGORIA ALEVINS
I CAMPIÓ DE MALLORCA PER EQUIPS DE LA MATEIXA CATEGORIA**

Estam davant una gran promesa del tennis, aquest nin d'11 anys, campió de Balears, que és Marc Marcos, natural de Valldemossa i pertanyent a l'escola de tennis del Gran Playa.

P. Quin temps fa que jugues a tennis?

R. Quatre anys.

P. Qui et va introduir dins el món del tennis?

R. Vaig començar per pròpia iniciativa.

P. Fa molt que participes a campionats?

R. L'any passat vaig vaig competir oficialment per primera vegada.

P. Quin és el campionat o trofeu que t'ha fet més il·lusió guanyar?

R. El campionat de les Balears.

P. Quin lloc ocupes en el rànking de la teva categoria, tant a nivell nacional com regional?

R. En el nacional, no ho sé. En el regional estava el número 6, però vaig guanyar el campionat de Balears el número 1 i segurament he pujat de posició.

La batlessa de Calvià lliurant un trofeu al campió. Fotografia de Carme Ripoll.

P. Per aconseguir aquests triomfs, quantes hores dediques cada dia a entrenar-te?

R. Alguns dies dues hores i mitja i altres dies, quatre.

P. Creus que jugar al tennis en aquest nivell comporta molts de sacrificis?

R. Sí.

P. Quina característica del teu joc et pareix la millor?

R. La sacada i el drive.

P. Quin defecte hauries de corregir -si és que en tens cap-?

R. La volea de revés.

P. Qui és el teu ídol?

R. Stefan Edberg.

P. A quin tennista t'agradaria assemblar-te?

R. A Stefan Edberg.

P. Reps alguna ajuda de qualche organisme oficial?

R. No.

- Per acabar, et don l'enhorabona en nom de l'ATV i quan vulguis et rept a un partida.

- Ara mateix!

Lluís Oliver Barceló

**PANADERIA
Y
PASTELERIA**

Carrer de la Rosa, 4
Via Blanquerna, 15
VALLDEMOSSA

PER A GATONS I COQUES FINES
NO HI HA COM
CA'N MOLINAS

Tel. 61 21 56
Tel. 61 22 47

PASSATEMPS

Jeroglífic

Com està ton pare?

Deu errades. Trobau les deu diferències que hi ha entre els dos dibuixos.

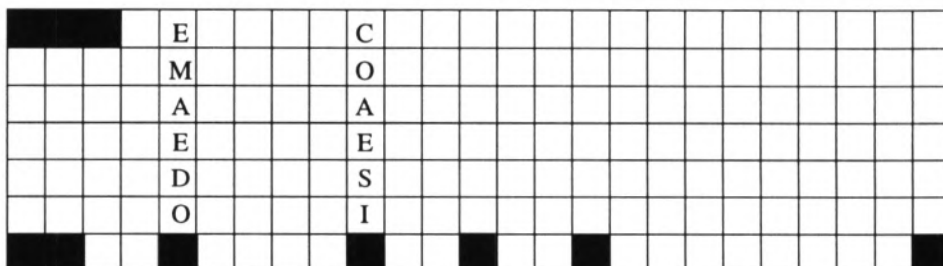
Columnes bellugadisses

Columnes que s'han de col·locar degudament al caixetó superior.

Mots clau de la darrera ratlla horitzontal:

1. Nota musical.
2. Planta ramificada de tronc no llenyós.
3. Nom de lletra.
4. Article determinat femení.
5. Lloc on es guarda la palla.

Una vegada resolt el problema, es podrà llegir un fragment de l'obra de Joan Mas *L'espectacle*.

Sopa de lletres

Cercau el nom de deu eines de picapedrer.

HUGAVETOBRIXNO
QXHB TZNMPIUART
FGALLEUNAMRSNU
LYZTVENSORIMRB
FGESARVNEMIREO
PSLNQIHGORATGE
LGOTVALNRMRULO
SHXUTCORVIFAAG
RMITOSMARTELLA
GFUYSENALLARS I
REGONTDCCOUNMU
UTZXPLOMADAFAN
ZMANAGIOYRUSVA
SOUNTZBSDCLQSL

La darrera xícara

Ha quedat tota sola. Pertanyia a un adreç, regal de nocs de l'àvia Francina. Els platets s'han anat trencant i la sucra i la cafetera estan esguerrades, sense tapadora: són més de cent anys que han servit i el temps no perdona.

La xícara és de porcellana transparent al contrallum i amb un dibuix de petites flors, ocells i una papallona, d'un color caramel obscur.

Ara sols serveix per mesurar l'oli quan faig cocarrois, una feina humil la seva, ella que estava avesada a sentir la cullereta de plata tocant la seva vorera amb un subtil tintineig, a portar el cafè flairós o la tissana per als malalts.

Trist destí del que resta totsol, al darrer lloc i arraconat quan ha fet el servei. I així és tot, persones i coses: la vida segueix enfebrida i el qui no té forces per seguir resta com la darrera xícara.

Encarnació Coll

Històries increïbles

Molt abans que el Rei Pepet fos rei, hi havia a Mallorca dos cuiners molt anomenats: en Pere Gil, «Pan-cuit» d'Artà, i en Juli Verd, «Sopetes» d'Inca. Ambdós, a més de bons cuiners, eren uns excepcionals investigadors i creadors en gastronomia.

Es veu que venien utilitzant una herba olorosa que donava un especial perfum a quasi tots els condiments. Tant era l'èxit d'aquesta herba, que varen decidir posar-li un nom. Con sigui que en Pere anava molt a la part forastera de la península i per altra banda en Juli no es movia de la zona de parla catalana, van pensar que el millor era posar el nom d'en Pere per als forasters i el nom d'en Juli per als catalans.

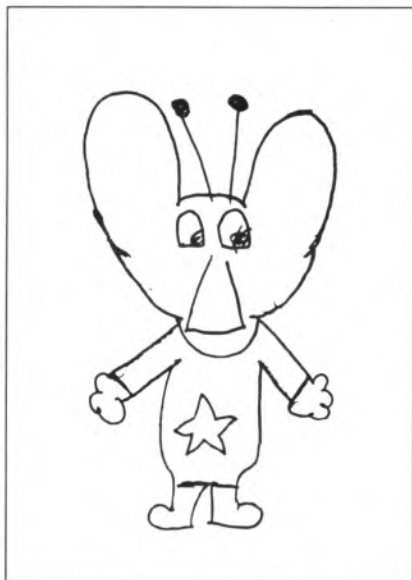
En l'actualitat, i amb petits canvis de grafia, la famosa herba es coneix amb el nom de *perejil* (Pere Gil) entre els forasters i *julivert* (Juli Verd) entre els catalans. Així m'ho va vendre l'amo en Biel de Son Cucavela, que és un home molt entès en coses de cuina.

JULIVERT (a Mallorca, *juevert)
Planta herbàcia biennal de la família de les umbel·líferes (*Petroselinum crispum*), de fulles tripinnades, emprades com a condiment aromàtic.

Benigne Palos i Vadell

CONTE

El marcià Kynobi

Hi havia una vegada una vall que s'anomenava Vall Verda, on vivia molta gent.

Al número quatre de l'avinguda Blava vivia la família Huesinton, a la qual un dia se li va ocórrer anar al camp. La senyora Huesinton preparava els entrepans. El senyor Huesinton preparava les canyes de pescar i els nins, n'Aina i n'Eduard, jugaven amb la pilota. Quan tot ja estava preparat, se'n varen anar cap el camp amb el seu ca Max.

Hi havia mitja hora de camí fins al camp de Vila Natura. Tots estaven ben callats fins que Eduard va dir:

- Què hi ha per menjar?
- Entrepans de truita -va dir sa mare.

En arribar allà es varen instal·lar entre els arbres. El ca va començar a escorcollar perquè notava una cosa estranya. Pareixia un insecte verd amb una estrella a la panxa.

Llavors n'Aina va dir:

- Pare, mare, mirau. Què és això?
- No ho sé. Deixam-ho veure.

El pare va agafar l'estrany i li pitjà la panxa.

- Ai! M'has fet mal!

El pare va amollar immediatament l'insecte i va dir:

- Qui ets?

- Sóc Kynobi i vénc del planeta Mart.

El marcià era verd, amb tres pels al cap, amb dues antenes i duia un vestit blau amb una estrella a la panxa. No tenia nas i la boca era com una trompeta. Les botes eren de color vermell i tenia uns guants de color groc. Les orelles eren grans i amples.

Després el marcià va continuar explicant:

- Som aquí amb la meua família. Anàvem a Júpiter a veure els meus

pares i no sé què va passar, ja que la nau es va girar i s'estavellà aquí.

El senyor Huesinton li va demanar on era la nau i Kynobi li va dir on era. El senyor Huesinton la va arreglar.

Després Kynobi va dir:

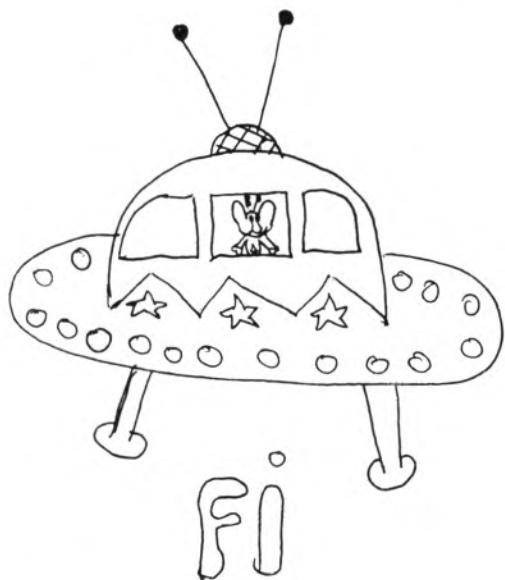
- Quan ens vàrem estavellar, la meua dona i el meu fill varen sortir projectats i no sé res d'ells.

El senyor Huesinton va partir a cercar-los i els va trobar entre els arbusts. Se'ls emportà a ca seva i els va curar.

Després de donar les gràcies, Kinobi digué que era hora de retornar a ca seva.

El senyor Huesinton va exclamar:

- Mai no oblidaré aquest dia meravellós!

Magdalena Balle Torres (10 anys)

Deu errades:

PASSATEMPS

Solucions

Jeroglífic: S A GUANT A (S'aguanta)

Sopa de lletres:

H	U	G	A	V	E	T	O	B	R	I	X	N	O
Q	X	H	B	T	Z	N	M	P	I	U	A	R	T
F	G	A	L	L	E	U	N	A	M	R	S	N	U
L	Y	Z	T	V	E	N	S	O	R	I	M	R	B
F	G	E	S	A	R	V	N	E	M	I	R	E	O
P	S	L	N	Q	I	H	G	O	R	A	T	G	E
L	G	O	T	V	A	L	N	R	M	R	U	L	O
S	H	X	U	T	C	O	R	V	I	F	A	A	G
R	M	I	T	O	S	M	A	R	T	E	L	L	A
G	F	U	Y	S	E	N	A	L	L	A	R	S	I
R	E	G	O	N	T	D	C	C	O	U	N	M	U
U	T	Z	X	P	L	O	M	A	D	A	F	A	N
Z	M	A	N	A	G	I	O	Y	R	U	S	V	A
S	O	U	N	T	Z	B	S	D	C	L	Q	S	L

Columnes bellugadisses:

			D	E		L	A		C	L	E	T	E	L	L	A	D	A		Q	U	E		E	
N			T	O	M	E	U		M	O	L	I	N	E	R		E	N	S	I	V	E	L	L	A
	A		L	A		S	E	V	A		F	I	L	L	A		L	A		I	N	F	E	L	
I	Ç		P	E	G	A		D	E		C	A	P		A		L	'	A	R	R	A	M	B	A
D	O	R		D	E		L	'	E	S	C	A	L	A		I		S	I		S	A		M	A
R	E		N	O		A	R	R	I	B	A		A		P	R	O	T	E	G	I	R	L	A	
			L	A		M	A	T	A		D	E		L	A		P	A	L	L	I	S	S	A	

C/ Arxiduc Lluís Salvador, 23
Telèfon 61 25 84
VALLDEMOSSA

Cafeteria Bar LA CARTUJA

Pça. Ramon Llull, 1
Tel. 61 22 40
VALLDEMOSSA

Bar Restaurante

CAN COSTA

Teléfono 61 22 63
07170 Valldemossa - Mallorca

NOVA COL·LECCIÓ
ESTIU 93

NACRE
Moda

C/ DE LA ROSA, 25
VALLDEMOSSA

VIATGI AMB B O N A COMPANYIA

**LA SEVA AGÈNCIA DE VIATGES
AL POLÍGON DE SON CASTELLÓ**

Gremi Fusters, 11 • Tel. 29 34 00 (8 línies)

Télex: 69120 • Fax: 75 81 31

SUCURSALS A: EIVISSA • COSTA DEL SOL • CALA D'OR • CALA RATJADA